

GLOSARIOA

IM MIGRA ZIO

HUSTIA

KONPONTZEKO EKARPEN
TEORIKOAK

BEGIRUÑE
Fundación Fundazioa

EGILEAK

Xabier Aierdi Urraza | Andrea Ruiz Balzola

IRUDIAK

Rubén Lasheras Ruiz

ISBN

978 84 19064 43 1

GLOSARIOA

: IM MIGRA ZIO HUSTIA

KONPONTZEKO EKARPEN
TEORIKOAK

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

JUSTIZIA ETA GIZA ESKUBIDEEN SAILA
DEPARTAMENTO DE JUSTICIA Y
DERECHOS HUMANOS

Gipuzkoako
Foru Aldundia
Diputación Foral
de Gipuzkoa

ETORKIZUNA
ORAIN
Es futuro

Zurrumurruen
Aurkako Sarea | Red Vasco
antirumores

SARRERA **6**

**ANIZTASUNAK DIFERENTZIA
HUSTU ZUENEAN** **10**

MIGRAZIO-TEORIA **14**

15. Zergatik migratzen du jendeak?

21. Bidalketak

18. Nazioz gairikoko ikuspegia

24. Zaintzaren kate globalak

TESTUINGURUA **25**

26. Historia prozesu gisa

33. Mugak kanporatzea

27. Ordezkapenaren teoria

34. Kontakizun sakona

28. Suizidio demografikoa

35. Muga edo familiakeria morala

29. Negu demografikoa

36. Remigrazioa

30. Planeta geldia

37. Pagaburua

31. Gated communities

38. Esentzialismoa

-
40. Aniztasuna kudeatzeko ereduak	52. Ez da jatorria, ISEK baizik
43. Integrazioa/inklusioa	53. Aporofobia
45. Elkarrekintza positiboa	54. Mixofilia / Mixofobia
46. Enpatia eta bere mugak	55. Aurreiritziak
47. Isiltasunaren espirala	56. Xenofobia
48. Adeitasunezko arretarik eza	56. Etnozentrismoa
49. Gizarte-kohesioa	57. Hilketak kategoriala
51. Arau-gatazkak	58. Etnozidioa/Genozidioa

-
60. Prozesua eta harreman-pentsamendua	68. Etnizitatea
62. Identitatea	70. Intersekzionalitatea
64. Arrazakeria	71. Nazionalismo metodologikoa
66. Arraza	73. Kosmopolitismo metodologikoa
67. Arrazializazioa	74. Teoria postkolonialak
	76. Teoria dekolonialak

SARRRE

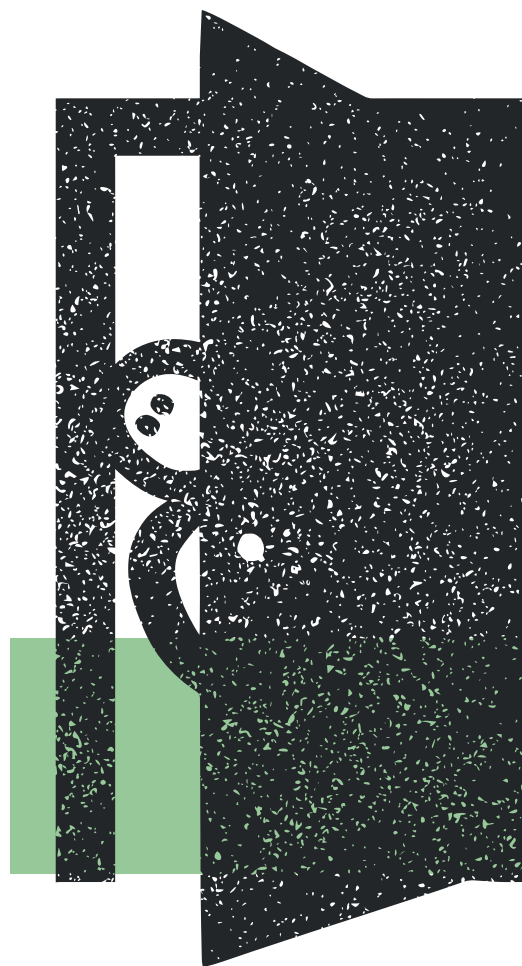
RA

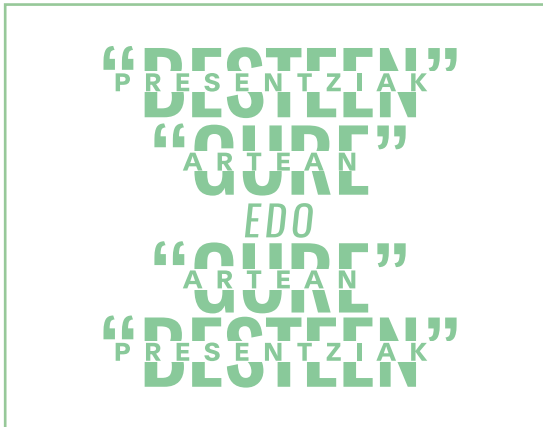
HUSTUTAKO HUTSA CONTINUUMA

Badira urte batzuk Sergio del Molinoren “España vacía” formulazioa ezagun egin zela. Ondoren, karakterizazio horri “Espainia hustua” izena eman zitzaion. Igarobide semantiko horretan, despoblazio prozesu “naturala” zirudiena induzitu bihurtu zen. Migrazioen esparruan, beti dago eztabaida bat, eta eztabaidagai izaten da ea migrazioak borondatezko prozesuak diren edo faktore ekonomiko, sozial eta politiko jakin batzuek behartutakoak. Denetarik dago prozesu horietan.

“Espainia hutsa” izendapenak Espainiako gerraostean bereizgarri izan zen landa-exodoa adieraziko luke. Landako jendeak hiriguneetara edo atzerrira emigratu zuen. Joan-etorri horien ondorioz, herri eta eskualde asko utzi ziren, eta biztanleak oso eremu hiritarretan kokatu ziren. Egoera hori bultzatu al zen? Bai eta ez. Egitura-ikuspegitik, argi zeuden landa-eremuak uztearen aldeko faktoreak. Modernitatearen eta industriaren garapenak hirietara joaten ziren biztanle masa handiak fagozitatzea eskatzen zuen, landa eremuak ez ezik, bizimodu mota bat osatzen zuen habitus-a alde batera utziz. Adibide honetan argi eta garbi agertzen da hustutako *continuum* hutsa, emigratu zuten pertsonen erabaki indibidualak oso hurbil daudelako haiek bultzatu zituzten faktoreetatik.

Azken hogeitau urteetan Espainian finkatu den immigrazioaren analisiaren kasuan, une honetan haren azterketaren hustuketa bat ikusten dugu, eta ez dator bat migrazioak duen gero eta garrantzi handiagoarekin. Gertaera horren exodo analitiko eta kudeaketakoa ikusten dugu. Batzuetan, behin betiko uzteko; beste batzuetan, beste lurralde mugakide batzuetara joateko, hala nola hain erabilia den aniztasunera.

2007an Valentzian egin zen Migrazioei buruzko Kongresuan 2.000 pertsonak baino gehiagok parte hartu zuten, eta 3.000 txosten edo komunikazio inguru aurkeztu ziren hainbat paneletan edo gaikako taldetan. Ikertzaile gazteen pilaketa handia zegoen taldeetan, eta bost minutu baino ez zitzaizkien eman beren ekarpenak aurkeztu ahal izateko. Immigrazio betearen garaiak izan ziren. Bazirudien gizarte-zientzietako ikerlari guztiek migrazioaren hainbat alderdi aztertzen zituztela.

Arreta horrek justifikatua zirudien. Ordurako, Espainia emigrazio-herrialdea izan zen immigrazio-herrialdea baino gehiago, eta fluxu oso handiak izaten ari zen. Hori dela eta, erregularizazio-prozesu handi bat egin behar izan zen 2005ean. Mende honetako lehen hamarkadan, Espainian zortzi milioi pertsona baino gehiago sartu ziren, eta bost milioi baino gehiagoko *stocka* izan zuten. Une hartan, beraz, immigrazioak bere presentziaren pareko interesa pizten zuen. Hurrengo urteetan eta gaur egun arte, 2024ra arte, fluxuek gora egiten jarraitu dute, *stockekin* batera. Gaur egun esan daiteke Espainian bost

pertsonatik bat beste herrialde batean jaio dela edo jatorri atzerritarra duela. Biztanleriaren osaeraren aldaketa oso esanguratsua da, eta paisaiak zerikusi gutxi du jada joan den mendeko laurogeita hamarreko hamarkadaren amaieran zegoenarekin.

Hala ere, unibertitate espazioetan jende pilaketa horiek desagertu egin dira. Paradoxa hori “moda akademikoak” dei genezakeenaren erakusgarri da. Pasarelan immigrazioa eredu ideala izatetik, banbalina artean egotera pasatu zen, *backstage*-an ikusezin bihurtuta. Gaur egungo immigrazioaren analisiak etengabeko behaketa-unitate txiki, gutxi eta oso txikien artxipielago baten itxura hartzen du.

Era berean, bai hirugarren sektorean, bai eremu politiko eta sozialean, immigrazioa, trileroen jokoa balitz bezala, desagertu egiten da edo bere irudia ahulduta ikusten du, holograma lausoaren forma hartu arte. Egoera hori ez dirudi gomendagarria denik; izan ere, alde batetik, migrazio-egitateak hartzen duen dimentsioa kontuan hartuta, arrazoizkoa dirudi arreta analitikoko gune handi bat izatea eta migratutako pertsonen integrazioa bideratutako politika publiko batzuk abian jartzea. Bestalde, ezinbestekoa da migrazioa aztertzea, gizartearen pentsamendu-kategoria guztiak gainditzen dituelako eta, aldi berean, gizarteak giltzatzeko eta funtzionatzeko oinarri pentsaezin askorekin aurrez aurre jartzen dituelako, ispilu gisa.

**Glosario honen proposamena
immigrazioaren eremua betetzen
laguntzea da, ezinbestekoak iruditzen
zaizkigun dimentsio batzuen berrikuspen
apal eta gaurkotuarekin, eta ezinbesteko
helburu bat lortzeko proposamenak
egiteko bidea eman diezagukeena:
migrazioaren gertakariari buruz gogoeta
egitea, ostrazismotik edo interesik
ezetik berreskuratzea eta dagokion
zentraltasunean kokatzea.**

Erljioak espazio publikoan duen lekua, forma kulturalak eta sozialak pentsatzeko uniformetasuna, nazio eraikuntzarako prozesu politikoak, bizimodu onartezinen aurrean tolerantziaren bertsio sendoa jasatea, “besteen” presentziak “gure” artean edo “gure” artean “besteen” presentziak “besteen” presentziak behartzen duen beharrezko negoziazioa, eta abar. gaur egun migrazioa erabateko gizarte-egitate bihurtzen dute. Herrialdeak, gaur egun, pertsona migratzaileen igorpen, harrera eta igarotze herrialdeak dira, eta, distantzia globalak murriztearen ondorioz, solidoa zirudien guztia boterearen, ulermenaren, kokapenaren eta etorkizun irekiaren kartografia berrietan desagertzen da.

Oso proposamen erraza dugu abiapuntu, baina lan handia eskatzen du arlo teorikoan eta, batez ere, praktikoan. Integrazio moduak labainkor bihurtzen direnean, eta gizarteek gero eta babes gutxiago eskaintzen dutenean, migrazioa nola berreskuratu pentsatzera gelditzeko unea da, haien arreta eza nola konpondu eta zoru sendo bat hornituko duten politikak nola artikulatu pentsatzekoa, exotikoaren sirena-kantuetatik harago, bai mendeko sektore “autoktonoei”, bai

migratutako pertsona ahulei. Lan hori egin ezean, elkarri aurre egitea beste erremediorik ez zaie geratzen.

Glosario honen proposamena immigrazioaren eremua betetzen laguntzea da, ezinbestekoak iruditzen zaizkigun dimentsio batzuen berrikuspen apal eta gaurkotuarekin, eta ezinbesteko helburu bat lortzeko proposamenak egiteko bidea eman diezagukeena: migrazioaren gertakariari buruz gogoeta egitea, ostrazismotik edo interesik ezetik berreskuratzea eta dagokion zentraltasunean kokatzea. Eta hori immigrazioan pentsatzea desberdintasunean pentsatzea delako. Izan ere, immigrazioa pentsatzea, Abdelmalek Sayadek (2010) esan bezala,¹ Estatu-nazioa pentsatzea da. Izan ere, azkenean, immigrazioa pentsatzea gizaki gisa eratzen gaituenaren berdintasunean pentsatzea da.

Beraz, datozen orrialdeetan immigrazioari buruzko terminologia argituko dugu, immigrazioaren garrantzia berrezartzeko helburuarekin. Orrialde hauek irakurtzen dituenari tresna argi eta zehatzak eskaini nahi zaizkio, bai immigrazioa pentsatzeko, bai immigrazioaren kudeaketan eraginkortasunez jarduteko. Immigrazioa, Manuel Delgadok dioenez, ez da integratzen, baizik eta gogoz kontra bizi garen gizartea integratzen du, baina ezinbestean.

¹ Sayad, Abdelmalek (2010) *Absentzia bikoitza*.
Bartzelona: Anthropos

ANIZTA

SUNAK

DIFERENTZIA

HUSTU ZUENEAN

“Aniztasuna eta diferentzia ez dira gauza bera; desberdintasuna eta diferentzia ez dira gauza bera”

Eugenia Ramírez Goicoechea

Aniztasuna erreferentzia saihestezina da diskurtso garaikide guztietan, eta, hura aipatze hutsarekin, ordena soziopolitikoak legitimatu nahi dira. Ordena horien ezaugarri bereizgarria da dagokion ordezkariak publiko beharko lukeela, baina ez du halakorik. Hala ere, ongi begiratuta, aniztasuna ez da existitzen den ekosistemaren egiaztapen hutsa besterik, gertakari soziologiko batena. Pertzepzio homogeneousatzailearen aurrean, errealitate oro bere baitan anitza da.

Aniztasuna esatean, gizateriak unibertsalak diren premiei (ugalketa, elikadura, komunikazioa, interakzioa, ekoizpena, etab.) eman dizkien eta ematen dizkien erantzun anitz eta desberdinak ulertzen ditugu. eta, horregatik, ezinbestekoak. Aniztasuna da gizatalde ezberdinek, beren bizitza produzitu behar izan duten testuinguru ekologiko anitzetan, aurkitu eta transmititu dituzten irtenbideen multzoa, beren erreproduzio sozialerako erabilgarriak ziren neurrian.

ANIZTASUNA
DIFERENTZIA
HUSTU
ZUENEAN

Errealitatearen gizarte-eraikuntzaz hain maiz hitz egiten denean, gertakari horri buruz ari gara. Baina funtsezko bi kontu ahazteko joera dugu: lehenik, errealitatea eraikitzen dugula, baina ez guk aukeratutako baldintzetan. Bigarrenik, Karl Marxek zioen bezala, hildakoen burmuinak bizidunena atzematen duela; beste era batera esanda, errealitate berriak berritzeko eta asmatzeko tartea gure aurrekoen pentsamolde eta unibertso sinbolikoek baldintzatuko dutela beti. Ez materialki ez sinbolikoki ezinezkoa da ezerezetik errealitate bat sortzea edo eraikitzea. Pierre Bourdieuk seinatzen zuen bezala ezerezetik ez da ezer sortzen.

Beraz, kultura-aniztasuna giza sistemen eta haien inguruneen ezinbesteko baldintza bati dagokio. Antropologia da, konparatiboki, aniztasun hori deskribatzeaz, aztertzeaz, aztertzeaz eta horren berri emateaz arduratu den diziplina. Antropologia ohitura bitxi eta deigarriak biltzea zela pentsatu zen, baina, funtsean, askoz ere jarduera serioagoa zen, eta giza talde oro, bere inguruan aurkitzen dituen materialetan oinarrituta, biziraupen-premien multzo bat betetzera behartuta dagoela adierazten zuen. Gizakiak bere ingurua humanizatzen du, hau da, kulturalizatu eta eraiki egiten du. Horrek eramaten gaitu konstruktibismoa oso gauza serioa eta konplexua dela kontsideratzera. Era berean, dekonstrukzioa dirudiena baino askoz ere zailagoa da, eta, jakina, ezin da nahimen-ekintza hutsez egin.

Azpmarratu behar da ez genukeela aniztasun hori ulertuko, espezie gisa konparazioak egiteko aukera ematen diguten ezaugarri komunak ez bagenitu. Pertsonak, gizarte guztietan, aliantzak egiten dituzte; kortesia-arauak, zeremoniak eta erritualak dituzte; ahaidetzat, auzokotzat edo etsaitzat dituztenekiko jokabide-arauak, eta abar. Gizarteak, muturreko kasuetan izan ezik, eta normalean suposatzen dugunaren kontra, harremanetan bizi izan dira. Harreman hau gatazkatsua izan daiteke, eta bertan eraiki dira ezberdintasunak eta antzekotasunak. Alegia, diferentzia beti izan dela kontaktuaren emaitza, ez kontaktuaren aurreko zerbait. Horregatik, aniztasunak ez dakar desberdintasunik.

Oso interesgarria da ikustea historian zehar herri gehienek, bidaiariek eta merkatariek basatiak edo barbaroak deitzen dietenek, gizaki bakartzat hartu dutela beren burua. Era berean, bidaiari horien kontakizunek gizarte bereizgarri den etnozentrismo sakona erakusten digute, aldaera eta ñabardurekin: norberaren kultura moralki, kulturalki, materialki eta abar apalagotzat jotzen diren beste herri batzuen bano handiagoo delako ideia.

Iraganeko giza talde eta gizarte haiei barne-homogeneotasun handia eta beste talde batzuekiko desberdintasun oso nabarmena

“Aniztasuna biderkatu egin da gure gizarteen barruan, eta, beraz, esan dezakegu ez dagoela beste gizarteetatik bereizten duena bano aniztasun handiagoo duen gizarterik”.

suposatu zaie; gure gizarteak, berriz, globalizazioaren eraginpean, elkarren gero eta antzekoagoak direla dirudi. Ziur aski, hau irudi sinplista samarra da: ez iraganeko gizarteak nomada kulturalak izan ziren, ez globalizazioak ez gaitu denok McDonald-en janarazi. Iraganeko giza talde haiek, tribuak eta komunitateak deiturikoak, ez ziren inoiz denboraz kanpokoak izan, ezta prozesu historikoetatik independenteak ere. Aitzitik, talde horien eraketa kolonialismoaren, nazioarteko merkataritzaren eta estatu-nazioaren eraketaren historia zabalagoarekin lotuta egon zen².

Baina horrek ez du esan nahi mundua aldatu ez denik eta bizi garen globalizazio ekonomiko, politiko eta sozialaren baldintzek gure gizarteetan eta gure harremanetan eragin sakonik izan ez dutenik. Eta nahiz eta seguruenik gizarte gisa antzekotuz goazen, barnetik inoiz bano anitzagoak gara. Aniztasuna biderkatu egin da gure gizarteen barruan, eta, beraz, esan dezakegu ez dagoela beste gizarteetatik bereizten duena bano aniztasun handiagoo duen gizarterik.

2. Ildo horretan, Eric Wolfen lana (2002) nabarmendu behar da: *Europa eta historiarik gabeko herriak*, Mexiko: AFK.

Esandakoa gorabehera, Europako gizarteetan, eta neurri batean migrazio-prozesuei emandako erantzun gisa, aniztasunak ikuspegi nahasi samarra sortzen du, eta, aldi berean, beharrezkoa. Batetik, aniztasunera jotzea egungo edozein gizarteren osaera konplexua irudikatzeko aukera ematen digun mekanismoa da. Bestetik, aniztasun horrek berak laguntzen du ulertzen nola eratzen diren gizarteak estatu-nazioaren berezko homogeneousotasun-irudia hautsiz. Haustura horrek, fikzioa besterik ez denak, oinarririk gabeko beldurrak eragiten ditu Europako gizarte zaharkituetan, zeinek beren burua termino finko eta egonkorretan pentsatzen jarraitzen baitute, zeinetan lurralde bati kultura berezia duen gizarte

bat baitagokio. Baina aniztasunarekiko beldur hori berau goratzearekin batera kokatzen da, eta horrek ospatzera eta txalotzera eramaten du, lortu berri den ezaugarri bat balitz bezala.

Aniztasunaren ospakizun horrek badu ezaugarri bat, nahi bada, kosmetikoa; izan ere, pertsonak kontsumo-harreman bat izaten dute harekin, hautemate sensorial eta estetiko bat, aniztasuna sortzen eta ahalbidetzen duten gizarte-loturetan sartu gabe. Azaleko aniztasuna gustatzen zaigu, goitik ikusita, elkarbizitzarako erantzukizunik ez dakarrena. Ziur aski, benetako bizikidetza batek argitara aterako lituzkeelako ospatu nahi dugun aniztasuna eratzen duten ustezko ezberdintasun batzuen inguruan egituratuta, edo legitimatuta, dauden ezberdintasun guztiak.

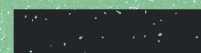
Ospakizun horietako askok daukaten exotismoak berdintasun-printzipioaren lausotzea dakar. Horrela, askotan, aniztasunaren erretorikak jorratzen ez den berdintasun/desberdintasun bat ezkututzen du. Horrelako adierazpenetan, aniztasuna *gargantua* bihurtzen da, eta berdintasunaren/desberdintasunaren egiturari buruzko eztabaida irensten du. Ustezko berdintasun formal bat ospatzen ariko ginateke, berdintasun materialaren kaltetan.

MIGRA

ZIO

T E O R I A

Z E R G A T I K

EMIGRATZEN DU JENDEAK?

Postulatu klasikoek, kutsu ekonomizista nabarmena dutenek, nazioarteko immigrazioa eskaintzaren eta eskariaren legeak menderatutako erabaki ekonomikoen emaitza dela mantendu dute. Hala, etorkina subjektu indibidual eta arrazionala da, eta lekualdatzearen kostuak eta irabaziak ebaluatu ondoren beste herrialde batera emigratzea erabakitzen du. Hala ere, gero eta argiago dago migrazioa, ororen gainetik, fenomeno soziala dela, eta ez eskaintzaren eta eskariaren legeak menderatutako erabaki pertsonalen emaitza. Horrela, jendeak zergatik emigratzen duen azaltzeko azalpen teorikoa ezin da maila indibidualetik saiatu, migrazio-prozesua indibiduala eta soziala artikulatzen dituen egitura gisa soilik ulertuz baizik.

Gero eta argiago ikusi da zer garrantzi duten familia-loturek, lagun-kateek eta komunitate-loturek, lekualdatu beharreko joera bereizgarriak ulertzeko. Herrialdeen mugen artean gertatzen diren interkonexioak jatorria eta helmuga lotzen dituzten ahaidetasun-, adiskidetasun- eta jatorri komuneko loturetan oinarritutako sareen bidez gertatzen dira. Sare horiek pertsonak eta mapan oso urrun dauden lekuak batzen dituzte, balizko norakoei buruzko

informazioa ematen dute, migrazioaren kostuak eta arriskuak merketzen dituzte, eta asentamendua erraztu dezakete, migratzaile sare horien bidez etxebizitza eta lana bezalako baliabideak lortu baitaitezke.

Ikuspegi horretatik, migrazio-fenomenoa aztertzeko unitate egokia ez da jada norbanako autonomia, baizik eta familia, etxeko taldea edo kulturalki definitutako beste ekoizpen-eta kontsumo-unitate batzuk. Prozesu horretan nagusi den logika gizarte-birsorkuntzaren logika bat da, zeinaren arabera erabaki indibidualak gizarte-interes batek gaindeterminatzen dituen eta, beraz, banakako ikuspegitik ulertezinak diren.

Duela urte batzuetatik hona, azterlan askok migrazio-kate eta -sareen azterketan jartzen dute arreta, eta jatorriaren eta helmugaren arteko lotura eta artikulazioa azpimarratzen dituzte, migrazio-taldeen bizitza antolatzen duen sistema baten bi muturrak diren aldetik.³

3. Portes, Alejandro eta Böröcz, Joxef (1998): "Migrazio garaikideak. Malgesini, Graciela-n "Bere determinantei eta gehitzeko modalitatei buruzko ikuspegi teorikoak". (komp.): *Mugak zeharkatuz. Migrazioak mundu-sisteman*. Bartzelona: Icaria/Langileen Etxea Fundazioa, pp. 43-70; Pedone, Claudia (2006): *Migrazio-estrategiak eta boterea*. Zuk beti zin egiten diezu etxekoei. Kitoa: Abya-Yala.

Esan dezakegu sareen ikuspegiaren gorakada, gainera, tokiko dimentsioa, hau da, eremu pertsonalean, familiarrean eta komunitarioan jarduten duten estrategiak eta motibazioak dimentsio globalarekin lotzea lortzean datzala, hau da, baldintzatzaile politiko, ekonomiko eta kulturalekin.

Gogoeta horiek guztiak garrantzitsuak dira, Europar Batasunaren testuinguruan garatzen diren migrazio-politika gehienak migrazio-teoria klasikoen aurrekontuen gainean egiten baitira oraindik ere. Mugak kontrolatzeko ahaleginak egin arren (lurreko sarbideak, aireportuak eta kontsulatuak jatorrizko herrialdeetan), gobernuek zailtasun handiak izaten dituzte migrazio-fluxuak kontrolatzeko behin horiek hasita.

Estatuek migrazio-fenomenoa banakako erabakien emaitza gisa tratatzen jarraitzen dute, eta horrek esan nahi du:

- a. herrialde igorlea subjektu pasibotzat hartzen da, estatuen nazioarteko jarduerak (enpresak, atzerriko inbertsioa, gobernuz kanpoko erakundeak, etab.) kapitalen eta pertsonen zirkulazioa eragiten duten lotura ekonomikoak sortzen laguntzen dute;
- b. Egia bada ere migratzaileek herrialde garatuetan sortzen den lan-eskari bati erantzuten jarraitzen dutela, faktore horrek berak bakarrik ez digu migrazio-mugimenduen osaera eta dinamika azaltzen. Ez dio erantzuten migrazioen jarraibide kontzentratua deitzen zaionari, hau da, kanporatze-faktoreen zergatiari (pobrezia, langabezia, politiken ezegonkortasuna, etab.) herrialde jakin batzuetan kontzentratzen dira, eta horien barruan eremu jakin batzuetan, eta ez antzeko pobrezia- edo langabezia-egoera duten herrialdeetan. Migrazio mugimenduak herrialde jakin batzuetara eta, horien barruan, eskualde edo herri jakin batzuetara zergatik bideratzen diren ere ez du azaldu. Azkenik, ez digute azaltzen zergatik migratzen duten pertsona jakin batzuek edo herri bateko gutxiengo batek, biztanle guztiak kanporatze-faktore berdinen pean badaude: langabezia, pobrezia, itxaropen falta eta abar.

Z E R G A T I K ?

MIGRAZIO- MUGIMENDUAK

Argitu gabe geratzen den beste kontu garrantzitsu bat da zergatik jarraitzen duen jendeak immigratzen, baldintza ekonomikoak eta lanekoak zaildu egin baziren helmugako herrialdean. Zalantzarik gabe, hurbilketa askoz dinamikoagoa behar da, migrazio-prozesua prozesu sozial gisa hartuko duena, non emigratzeko erabakia familiarekin edo jatorrizko komunitatearekin lotuta dagoen. Stephen Castlesen hitzetan, «migratzaileak ez dira soilik merkatuaren estimuluen eta arau burokratikoaren aurrean erreakzionatzen duten norbanako isolatuak, baizik eta eurentzat, euren familientzat eta euren komunitateentzat zerbait hobea lortu nahi duten izaki sozialak [...]. Migrazio-mugimenduak, hasten direnean, beren burua elikatzen duten gizarte-prozesu bihurtzen dira» (2004: 150)⁴.

Teoria klasikoenen azalpenek, kutsu ekonomizista nabarmenekoak, ez diete azalpen egokirik ematen migrazio mugimenduei. Mugimendu horietan eragin nahi duen politikak herrialde hartzailearen antolamendu ekonomikoan aldaketak eragiteaz gain, estatu-dinamikak zehazten eta gainditzen dituzten mundu mailako eraldaketak ere izan beharko ditu abiapuntu. Langile etorkinek eskualde eta herrialde garatuetan sortutako eskulan-eskariari erantzuten jarraitzen dute, baina faktore hori, berez, ez da nahikoa migrazio-prozesu garaikideen dinamika eta osaera azaltzeko.

Muga horren ondorio praktiko bat da merkatu beltzak nazioarteko mugimenduan izan duen hedapena. Herrialde hartzaileetako langileen eskaria atzerriko eskulanaren bidez hornitzeko onurak lortu ostean, mugak kontrolatzeko eta ixteko politikak gogortu egin dira, eta horrek pertsonen, mafien, koioteen, prostituzio sareen eta abarren trafiko sareak elikatzeke baino ez du balio izan. (Dooren Massey eta beste batzuk, 1998: Golak: 1-0, 45)⁵.

Denbora luzez, nazioarteko migrazioaz hitz egin ahal izan da, migrazioek herrialde batetik bestera noranzko bakarreko eta denbora-bakarreko lekualdatzea zekartelako. Etorkinaren irudi klasikoek erakusten ziguten jatorrizko gizartearekiko utzikeria eta haustura, eta, aldi berean, kultura berri bat eta, askotan, hizkuntza berri bat ikastea. Bestalde, eta irudi horren ondoan, etorkina, lehenago edo geroago, bere jatorrizko gizartera itzuliko zen aldi baterako langile gisa ikusteak ere bazegoen. Hala ere, azken hamarkadetan egiaztatzen ari da testuinguru historiko, ekonomiko eta politiko jakin batean sortutako ikuskera horiek jada ez direla nahikoa egungo migrazio-fluxuak behar bezala azaltzeko.

4. Castles, Stephen (2004): "Zergatik huts egiten duten migrazio politikek". *Migrazioak Aldizkaria*, 15, pp. 17-184.

5. Massey, Dooren; Joaquin Arango; Graeme Hugo; Ali Kouaouci; Adela Pellegrino eta J. Edward Taylor: *Worlds in Motion. Understanding International Migration in the End of the Millennium*. Oxford: Clarendon Press.

NAZIOZ GAINDIK O IKUSPEGIA

Aurreko hamarkadetako norabide bakarreko lekualdatzeen aurrean, migratutako pertsonen, gaur egun, bi gizarte edo gehiagoren inguruan orientatzen dituzte beren bizitzak, eta, horrela, nazioz gaindiko espazio edo zirkuituak eraiki eta garatzen dituzte (Nina Glick Schiller, 1992)⁶. Egia da ez gaudela denboran erabat berria den fenomeno baten aurrean. Neurri batean pertsona migratuak beti mugitu dira mugen artean, baina inoiz ez orain bezain erraza eta erabakigarria gertatu zaie. Zalantzarik gabe, etorkinek jatorrizko gizarteekin komunikazio arina izateko dituzten aukerak nabarmen handitu dira. Komunikazioaren eta garraioaren teknologiek izan dituzten eraldaketek jatorrizko gizarteen eta xede-gizarteen arteko loturen dentsitatea, aniztasuna eta garrantzia handitu dituzte.

Interkonexio horien bidez sortzen diren loturen potentzialtasuna hain da handia, ezen migrazio transnazional bat sortzen baita: prozesu bat, non migratzaileek aldi berean eratzen eta mantentzen baitituzte harreman sozialak, jatorrizko eta helmugako gizarteak lotzen dituztenak (Linda Basch, Nina Glick Schiller eta Cristina Szanton Blanc, 1994)⁷.

Migrazio-lekuetatik negozio txikiak sortzen dituzten etorkinak, helmugako herrialdeko produktuez hornitzen dituztenak; etorkinak, beren jatorrizko lekuetan agertzen direnak, urtero tokian tokiko zaindarien jaiak babestuz; jatorrizko herrialdeetako kanpaina politikoak, etorkinen diruarekin finantzatzeko direnak eta buruzagi politikoek gero eta gehiago bidaiatzera eramaten dituztenak beren herrialdeko hainbat helmugatara laguntza bila; etorkinen elkarteak, urtero jatorri bera eta jatorri bera duten etorkin-taldeak.

6. Nina Glick Schiller, N.(arg.) (1992): *Towards a Transnational Perspective on Migration. Race, Class, Ethnicity, and National Reconsidered* (Annals of the New York Academy of Sciences). New York: New York Academy of Sciences.

7. Basch, Linda, Nina Glick Schiller eta Cristina Szanton Blanc (1994): *Nations Unbound, Transnational Projects, Postcolonial Predicaments and Deterritorialized Nation-States*. New York: Gordon and Beach Science Publishers.

Jarduera eta esperientzia horiek guztiek ekarri dute emigrante/immigrante binomio klasikoaren aurrean orain transmigratzailea agertzea. Bere eguneroko bizitza mugetan zeharreko interkonexio anitz eta etengabeen menpe dago, eta bere nortasun publikoa Estatu-nazio bati baino gehiagori lotuta eratzen da; ikusiko dugunez, egoera horrek hainbat ondorio dakartza, bai gizarte-zientzien esparruan, bai gizarteratze-prozesuen eta estatu-politiken testuinguruan.

Ikuspegi berri horrek zalantzak eta kritikak eragin zituen berehala esparru akademikoan, zalantzan jarri baitzen fenomeno berria ote zen edo, aitzitik, historian aurrekariak zituen

migrazio mota bat ote zen. Gaur egun, ikerlarien artean adostasuna dago transnazionalismoa fenomeno berria ez dela eta iraganean kasu ugari aurki daitezkeela uste izateko. Baina, era berean, ados daude gaur egungo globalizazio-baldintzek, garraioaren teknologia berriekin eta telekomunikazioekin batera, indartu eta areagotu egiten dituztela migratzaileek beren jatorrizko gizarteekin dituzten lotura ekonomikoak, politikoak eta soziokulturalak.

Hortik aurrera, asko izan dira nazioz haraindikoaren eremua ondo mugatu eta zedarrizteko saiakerak, asko baitira nazioz haraindiko teoria bateratua ekarri ez duen kontzeptu baten inguruan sortu diren galderak. Ezbairik gabe, alor horretako literaturara hurbiltzen den irakurleak askotariko kontzeptuak aurkitzen ditu egitate transnazionalari buruz aritzeko.

Alde horretatik, gauzak argitzeko ahalegin batzuk egon dira, Alejandro Portes-ena (2005), adibidez; hark proposatu du kontzeptua «gauzatzeko muga nazionalen bidez harreman sozial ohikoak eta iraunkorrak behar dituzten okupazio eta jardueretara» mugatzea (Alejandro Portes, 2005: 18. min)⁸. Hortik abiatuta, egileak tipologia bat egiten du, etorkinek burutzen dituzten jardura desberdinen eremuak bereiztean oinarrituta. Izan ere, argi dirudi etorkin guztiak ez direla transnazionalak, eta jatorrizko gizarteak eta helmugakoak lotzen eta lotzen dituzten jardura ekonomiko, politiko edo soziokulturalak egitea funtsezko ezaugarria dela halakotzat hartzeko.

Beste alde batetik, eta bigarrenik, Peter Smithek eta Luis Eduardo Guarnizok (1998) bi alderdi⁹ bereizi dituzte: batetik, transnazionalismo bat behetik, etorkinen taldeek eta haien kontrako alderdiek helmugako herrialdeetan egiten dituzten jarduerak aipatzeko; eta, bestetik, transnazionalismo bat goitik, finantza-eta enpresa-korporazioek, estatuek eta beste eragile politiko batzuek egiten dituzten jardueri erreferentzia egiten diena. Horrela, praktika transnazional ekonomikoak behetik edo instituzionalizazio maila txikiarekin aztertzen baditugu, aurkituko ditugu, adibidez, merkataritza informalak edo itzulitako etorkinek sortutako negozio txikiak. Instituzionalizazio maila handi batek, ordea, garapen bidean dauden herrialdeetako inbertsio multinazionalak aurkezten ditu. Nazioz gairako jardura soziokulturalen esparruan, etorkinen zentroetan

Uste dugu nazioz haraindiko ikuspegia funtsezkoa dela gaur egungo fenomenoari, migrazioari, esaterako, aurre egin ahal izateko. Haren potentziala eta balioa, batez ere, honetan datza: transnazionalismoa, sintoma bat izango balitz bezala, zenbait eraldaketa adierazten ari da, eta eraldaketa horiek beharrezko egiten dute orain arte aztertu ditugun eta munduari begiratu diogun kontzeptu asko birplanteatzea eta berrikustea.

jotzen duten musika folklorikoko talde txikietatik hasi eta enbaxadek atzerrian antolatutako jardura kulturaletaraino aurki daitezke.

Ez da gure asmoa hemen irakurle potentziala aspertzea, nazioz gairako ikasketen esparruan dauden kontzeptuak, ñabardurak eta tentsio ugariak azalduz. Arlo hau oso nahasia dirudien arren, uste dugu nazioz haraindiko ikuspegia funtsezkoa dela gaur egungo fenomenoari, migrazioari, esaterako, aurre egin ahal izateko. Haren potentziala eta balioa, batez ere, honetan datza: transnazionalismoa, sintoma bat izango balitz bezala, zenbait eraldaketa adierazten ari da, eta eraldaketa horiek beharrezko egiten dute orain arte aztertu ditugun eta munduari begiratu diogun kontzeptu asko birplanteatzea eta berrikustea.

8. Alejandro Portes, A. (2005): "Konbergentzia teorikoak eta ebidentzia empirikoak etorkinen transnazionalismoaren azterketan", *Migrazioa eta Garapena*, 4, pp. 2-19.

9. Smith, Peter., eta Luis Eduardo Guarnizo (editoreak) (1998): *Transnationalism from Below*, New Brunswick/Londres: Transaction Publishers.

BI DALKETAK

Diru-bidalketak dira pertsona migratuek beren familiari edo jatorrizko herrialdeko erreferentziazko gizarte-taldeari bidaltzen dizkieten diru-transferentziak, iristen diren gizartean aurreztutakoak. Badira, gainera, beste bidalketa ukiezinago batzuk ere, gizarte-bidalketak deiturikoak, ezagutzaren eta trebetasunen transferentziak izendatzen dituztenak, eta horien emaitzak agerikoak bihurtzen dira denborarekin¹⁰.

Diru-bidalketak ondorio garrantzitsuak izan ditzake jatorrizko eremuetan, inbertsio ekonomikoaren bidez edo kultura-jarraibide eta -eredu berriak txertatuz. Bidalketak elkartasun-, betebehar- eta elkarrekikotasun-lotura baten adierazpen dira, eta migratutako pertsonak beren senideekin lotzen dituzte, mugetan zehar. Izaera intimo eta pribatuko lotura horrek funtsezko garrantzia lortu du jatorrizko herrialdeetako ekonomietan. Izan ere, azken hamarkadetan, finantza-igorpenak etengabe handitu direnez, garapen bidean dauden herrialde askorentzat

igorpen horiek kanpoko kapitalaren gotorleku nagusi bihurtu dira. Hala, Carlos Gómez Gilek dioenez, “dibisa-bidalketak baliabide ekonomikoen iturri handienetako bat dira garapen-bidean dauden herrialdeentzat, munduko garapenerako laguntzaren bikoitza baitira, eta kapital pribatuaren transferentzia garbien zenbatekoa baino hamar aldiz handiagoa” (2008: 107)¹¹.

Ez da harritzekoa gobernuek lehenbailehen politikak diseinatzea, errentagarriagoak izan daitezen. Horrela, herrialde asko nazionalitate bikoitza ematen hasi zaizkie nazionalitatea duten pertsona askori, bidalketen hornitzaile potentzialak ez galtzeko. Alejandro Portesek dioen bezala: “denborarekin hobetu nahi duten gizon eta emakumeen erabaki independente ugari sortutako diasporak nazio igoerleen esportazio gako eta munduko ekonomian integratzen jarraitzeko bitarteko nagusi bihurtzen dira” (2004: 179)¹².

10. Gai horri buruz, ikus Levitt, Peggy-ren lana (1998): “Social Remittances: Migration Driven Local - Level Forms of Cultural Diffusion”. *The International Migration Review* Vol. 2-1, 32', No. 4 (Winter), pp. 926-948

11. Gómez Gil, Carlos (2008). *Baterako garapenaren ahalmenak eta mugak*, Bilbo, Bakeaz

12. Portes, Alejandro (2004): “Etorrinen transnazionalismoa: konbergentzia teorikoak eta ebidentzia enpirikoa Estatu Batuetako koloniarren, dominikarren eta salvadortarren azterketatik abiatuta”, in *Latinoamerikaren etorkizuneko garapena. Neoliberalismoa, klase sozialak eta transnazionalismoa*, Bogota, ILSA (Instituto Latinoamericano de Lege Zerbitzu Alternatiboak), pp. 173-197.

Literaturan giltzarri izan da diru-bidalketetan gizonen eta emakumeen portaera desberdina ote den ikustea. Oro har, emakumeek gehiago bidaltzen dituztela adierazten da, jatorrian familiarekin dituzten loturak eta elkartasun-loturak sendoagoak baitira. Bestalde, bai emakumeak diru-bidalketak bidaltzeak, bai jatorrian bidalketen hartzaile nagusia izateak, genero-rol klasikoetan (gizon hornitzailea/emakume zaintzailea) eragina dutela dirudi.

Emakumea denean diru-bidalketen hartzailea, badirudi bere autonomiarako gaitasuna ere handitu egin dela, nahiz eta kontuan hartu behar den diru-bidalketen kontrola gai gatazkatsua dela. Familia transnacional batean, immigraziotik datozen diru-sarrereren banaketa eta erabilera kontrolatzea funtsezkoa da.

Etorkinek beren helmugekin egiten dituzten transakzio ekonomikoen barruan, bada modalitate edo mota bat gero eta interes handiagoa piztu duena, jatorrian tokiko garapenari laguntzen dion heinean. Migratutako pertsona-talde jakin batzuek beren jatorrizko lekuetara bidaltzen dituzten talde-bidalketei buruz ari gara, tokiko garapen

komunitarioko proiektuak babesteko; askotan, baterako garapen gisa ulertu izan da hori. Migratutako pertsonen lanetik eta borondatek sortzen diren mota horretako transferentzia kolektiboek berehala bereganatu zuten estatuen, Gobernu Kanpoko Erakundeen (GKE), finantza-erakundeen eta abarren arreta.

Luis Eduardo Guarnizok (2001) adierazi duenez, pertsona migratuen ekintza kolektiboak ez dira sortzen soilik familiako kideekin izan dezakeen elkartasun eta betebeharrak sentimenduagatik. Transakzio ekonomiko horien atzean faktore sozial, kultural eta politikoen konbinazioa dago. Hala, jatorrizko herri edo eskualdeko kide izatearen identitate edo sentimendu indartsu batek migratutako pertsonen elkartasun sentimendua aktibatu ohi du. Askotan, talde-bidalketak lotuta daude pertsonak jatorrizko estatusa eta aintzatespena ez galtzeko edo irabazteko duen nahiarekin (Luin Goldring, 1998). Biografia pertsonalak berak ere zerikusi handia du kasu horietan: badira beren herrietatik irten aurretik garapenarekin lotutako jardueretan modu aktiboan parte hartzen zuten pertsonak.

13. Badakigu migrazioak familiek eta etxeek beren ugalketa soziala bermatzeko garatzen dituzten estrategien parte direla. Familiako kideren bat migratzean, dinamika berriak sortzen hasten dira (pertsonen mugimenduak, opariak, informazioa, etab.) jatorrizko lekuak eta helmugakoak lotzen dituztenak. Era berean, erabakiak hartzeak, etxeko gatazkak sortu eta konpontzeak, harreman eta afektuen esparru zabalago batean jarduten dute, eta esparru horren barruan sartzen dira hangoa eta hemengoa: familia-taldea transnacionalizatu egiten da. Hortik dator familia transnacionala izendapena.

14. Guarnizo, Luis Eduardo (2001): «La migración internacional y el "nuevo" orden global. La experiencia latinoamericana y caribeña», *Anuario Social y Político de América Latina y el Caribe*, 4, 113-124.

15. Goldring, Luin (1998): «The Power of Status in Transnational Fields», *Transnationalism from Below. Comparative Urban and Community Research*, 6, 165-195.

BI DALKETAK

Praktika horiek hartzen dituzten tipoak zeinu desberdinekoak dira: bidalketa kolektiboak bidaltzeaz gain, enpresa txikietan inbertsioak egiten dira helmugan, edo enpresa transnazional txikiak finkatzen dira (elikagaiak, ondasunak, komunikazioak, etab.). Halako ekintzek eragin ezberdinak dituzte, baina, oro har, guztiek lagundu dezakete tokiko garapenean: biziraupena, hezkuntza eta osasuna, enplegua sortzea, azpiegiturak, eta abar. Horrela, tokiko biztanleen bizi-baldintzak eta ongizatea hobetzen dira.

Baina eragin politiko¹⁶ garrantzitsuak ere gerta daitezke, Luis Eduardo Guarnizori (2004) jarraiki: pertsona migratuak tokiko edo eskualdeko politikan aktiboki parte hartzera sar daitezke. Agintarien erabakiak eragin edo behartu ditzakete, proiektu publiko jakin batzuei laguntza ekonomikoa emanez. Tokiko gai politikoetan distantziatik parte hartzeko modu bat da. Batzuetan, horrek liskarrak sor ditzake tokiko agintari tradizionalenekin, eta horiek aldaketak egiteko eta dinamika parte-hartzaileagoak eta demokratikoagoak sortzeko beharrea ikus daitezke.

16. Guarniz, Luis Eduardo (2004): «Nazioz gaindiko bizimoduaren alderdi ekonomikoak», An. Escrivá eta N. Ribas: *Migrazioa eta garapena*, Kordoba, Ikerketa Zientifikoaren Kontseilu Nagusia, 55-86.

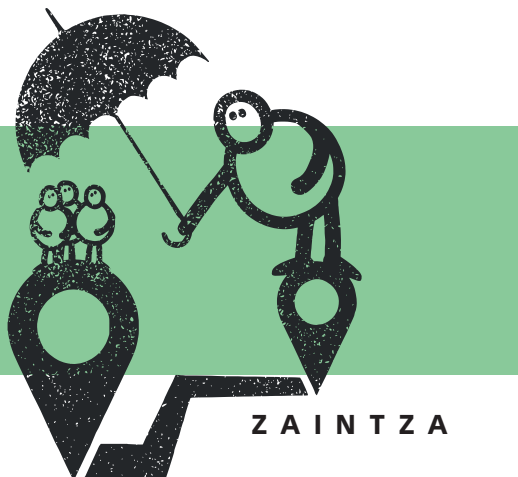
Z A I N T Z A R E N

KATE GLOBALAK

Arlie Russell Hochschildek 2000. urtean proposatutako zaintzen ekonomiaren eta migrazioaren arteko lotura ulertzeko funtsezko kontzeptua.¹⁷ Prozesu global bat da, etxeko lanetan eta afektu-lanetan emakumeen ordezkapena ezaugarri duena: iristen diren gizarteetako emakume autoktonoak emakume migratuek ordezkatzeko dituzte; aldi berean, emakume horiek (nahiz eta ez beti) jatorrian amonek, ahizpek edo alabek ordezkatzeko dituzte. Hala, Carlota Solék eta Sònia Parellak diotenez, migrazio-fluxu garaikideen feminizazioa,

neurri handi batean, honi zor zaio: “ugalketa-kargen transferentzia egitea, emakume autoktono kualifikatuetatik, lan-merkatuan masiboki sartzen direnetatik eta etxeko lanen bolumen osoa eskusiboki egiten eta kudeatzen jarraitu ezin dutenetatik, etorkin jatorriko emakumeengana” (2005: 16)¹⁸.

Mendebaldeko emakumeak lan merkatuan sartzea, emakumearen emantzipazioarako funtsezko prozesua, hegoaldeko emakumeen kontura eta esplotazioaren bidez egiten da. Esplotazioa diogu, bai etxeko zerbitzua eta bai norberaren zaintzarako zerbitzuak sozialki gutxietsiak direlako eta prekaritate indize handiak dituztelako¹⁹. Bestalde, ezin dugu aipatu gabe utzi zaintzen kate global horiek zer dakarten genero desberdintasunen erreproduzioari dagokionez. Mendebaldeko gizarteetan erantzukizun ekonomikoak ez dira berriz negoziatzen, ez etxeko eremuan, ez eta familiaren eta estatuaren arteko harremanetan ere, eta horrek eragiten du egitura patriarkalak bata bestearen atzetik erreproduzitzea (Laura Oso, 2008)²⁰.

17. Hochschild, Arlie (2000). *Global Care Chains and Emotional Surplus Value*. W-tan. Hutton eta A. Giddens (Eds.). *Global capitalism* (pp. 130-146). New York: The New Press.

18. Solé, Carlota eta Sònia Parella (2005): "Bartzelonan bizi diren jatorri latinoamerikarreko emakumeen amatasun transnacionalari buruzko hitzaldiak", *Mobilités au Feminin*, azaroak 15-19, pp. 1-24.

19. Poblet, Gabriela (2024): *Globalizazioaren neskameak*. Icaria: Barcelona.

20. Oso, Laura (2008): "Migrazioa, generoa eta etxe transnacionalak", Joaquín García Roca eta Joan Lacomba: *Immigrazioa Espainiako gizartearen: diziplina anitzeko erradiografia*. Bartzelona: Bellaterra, pp. 561-586.

TESTUIN GURUA

HISTORIA

PROZESU GISA

Ohiko bihurtu da esatea egitateak, edo errealitatea, gizarte-eraikuntzak direla, eta adierazpen horretatik ez dira atera faktore historikoak eta haren prozesu-izaerak dakartzaten ondorioak. Eraikuntzak berreraikitzea, eraistea, berrikustea, berritzea eta abar eskatzen du. Beste era batera esanda, errealitate soziala borroka materialen eta borroka sinbolikoen ondorioa da, eta etengabe ari dira errealitate horren gainean jarduten eta forma ematen. Batzuetan, atzeraka, eta, beste batzuetan, pixkanaka. Izan ere, modernitatearen desilusiorik sakonenetako bat izan da onartu behar izatea historiak ez duela beti aurrera egiten, aurrera zer esan nahi duen jakin gabe, eta aurrerapenaren ideia ez gutxitan desagertzen dela.

Esparru historiko horren barruan, prozesuaren ideia ulertu nahi badugu, gizartearen egunerokoa moldatzen duten indar sozial, ekonomiko, politiko eta kultural ezberdinei erreparatu behar diegu. Sorkuntza eta produktu sozialen ehuntze eta desehuntze horren adibide da pertsonaren eskubideen alorrean jarduten duen sokatira.

Historia prozesu gisa hartzea funtsezkoa da migrazioen esparruan eskubideei dagokienez gertatzen diren aurrerapenak eta atzerapausoak ulertzeko. Gainera, funtsezkoa da ez nahastea egitate faktikoak eta arau-egitateak, edo, nahi bada, gizarte-errealitatearen planoak eta errealitate horrek izan behar duenaren edo izan beharko lukeenaren planoak. Errealitate sozialaren planoak da deskribapen eta analisi kategoriatzuekin edo besteekin identifikatu, izendatu eta interpretatzen duguna. Errealitate horrek izan behar duenaren planoak, posizio ideologiko, politiko edo etiko batetik edo bestetik. Bereizi egin behar dira "egitateen" edo prozesu eta egoera errealeko planoak eta arau-esparruaren eta proposamenen planoak.

ORDEZKAPENAREN

TEORIA

Ordezkapen Handiaren metaforak adierazten du immigrazioa jasotzen duten herrialdeetako biztanleria autoktonoa pertsona migratuek ordezkatzan dutela. Kontzeptu hori Renaud Camus idazle frantsesak, eskuin muturrari lotutakoak, jendarteratu zuen, eta ardatz nagusi gisa erabili zuen bere diskurtso politikoan eta europar biztanleria zuria eta kristaua beste “arrazak” eta erlijio batzuetako pertsonengatik ordezkatzeko konspirazio global gisa ikusten duenaren aurkako borrokan.

Camusek ezkerriari eta arrazakeriaren aurkako mugimenduari leporatu die betikotzeko immigrazioa erraztea politikoki. Eskuin muturreko mugimenduek hartu eta zabaldu dute teoria hori, maila mundu osoan, GKEen aurkako salaketak eta migrazioen ordezkariak barne. Alderantzizko kolonizazio-mota. Tamalez, alderdi ezkeriarrak eta sozialdemokratikak ere adoptatzen ari dira.

Ordezkapen handiaren ideia konspirazio-teorien esparruan sartzen da, esaterako, Europar Batasuna nazioz gairik estatu bat arraza nahasketaren bidez sortzeko eratu zela dioen teoriaren esparruan.

Gainera, Nazio Batuen Erakundearen NBERen txostenak gaizki interpretatu dituzte, eta teoria horiek babesteko erabili dituzte, ugalkortasun baxuak eta immigrazioak ordezkapen etnikoa eragiten ari direla iradokiz.

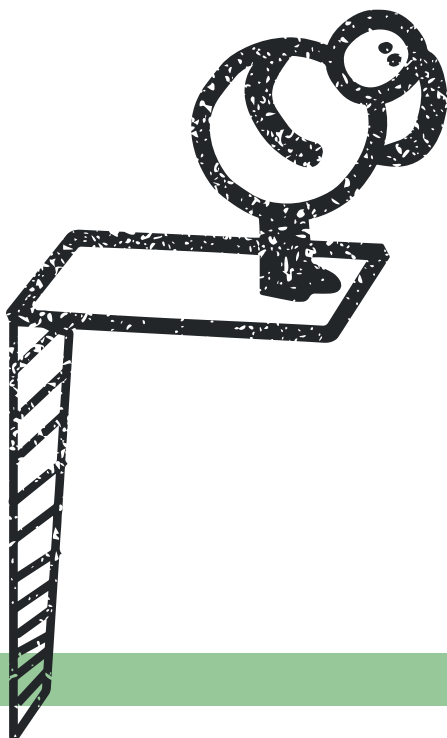
Erresuma Batuan, Nigel Farage bezalako Brexit-aren aldekoek erabili zuten narratiba hori immigrazioaren aurkako jarrera justifikatzeko. Espainian, VOX alderdiak antzeko argudioak hartu ditu,

GKEei pertsonen trafikoko mafiekin kolaboratzea leporatuz eta haien diskurtso politikoan ordezkapen handiaren kontzeptua erabiliz. Gurean ere diskurtso bat aurki dezakegu zentzu horretan, *gorripardismoa* deitzen den horretatik, eta Euskal Herrian, mundu euskaltzaleko sektoreetatik.

SUIZIDIO DEMOGRAFIKOA

Suizidio demografikoaren kontzeptuak, biztanleria baten desagerpenari egiten dio erreferentzia. Ugalkortasun txikia. Metafora hau, Michel Rocardek argiago formulatu zuen arren Frantziako familiaren²¹ etorkizunari buruz, XIX. mende amaierako eta hasierako aurrekariak ditu. XX. mendekoa, biztanleriaren gainbeherarekiko eta bizitasun nazionalaren galerarekiko beldurrarekin lotuta.

Beldur hori nazionalismoarekin, eugenesiarekin eta immigrazioaren aurkako mugimenduekin lotu zen, batez ere krisialdietan, hala nola Frantziako porrot militarretan eta trantsizio demografikoaren osteko gainbehera demografikoan.

Suizidio demografikoaren eta arraza-kutsaduraren beldurrak bere horretan iraun zuen, XX. mendearen amaieran mendebaldeko herrialdeetan ugalkortasunak behera egin eta 1973ko krisiarekin larritu zen arte. Autore ezberdinek metafora hori biziberritu zuten, ugalkortasun baxua eta biztanleriaren zahartzea mendebaldeko zibilizazioarentzako mehatxu gisa aipatuz.

Espanian, Alejandro Macarrón Larunbek narratiba hau²² zabaldu du, VOXen politikarekin eta Galiziako Xuntarena bezalako ekimen natalistekin lotuz.

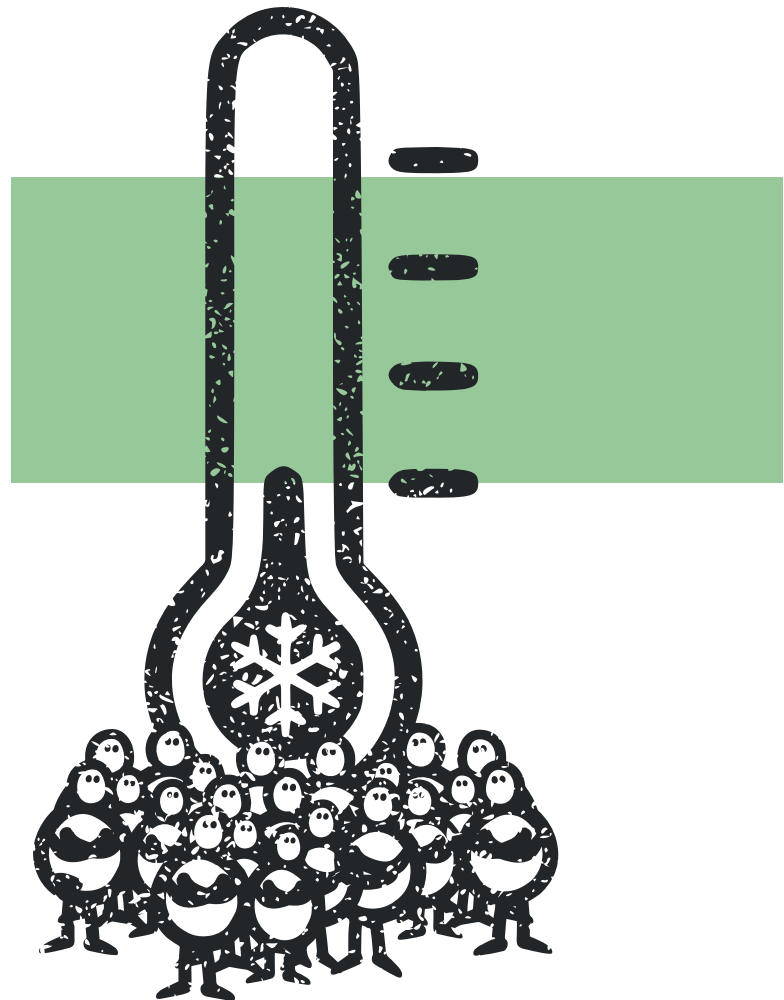
21. Frantziako politikari sozialista, Frantziako lehen ministro 1988 eta 1991 artean eta europarlamentari 1994tik 2009ra.

22. Egilea (2011) *El suicidio demografía en España*, Madrid. Homo Legens

NEGU DEMOGRAFIKOA

Negu demografiko terminoa beste metafora erlazionatu bat da,²³ Gerard-François Dumontek sartua, ugalkortasunaren gainbehera eta populazioaren zahartzea deskribatzeko. Metafora hori biztanleriaren egituran izandako aldaketa eta horrek geopolitikan eta ekonomian izandako eragina adierazteko erabiltzen da. Hainbat demografo eta politikari kontserbadorek hartu dute, eta mugimendu ultrakatolikoetan eta VOX bezalako alderdietan eragin du Espainian, baita pentsio plan pribatuen sustapenean ere.

Metafora horrek, suizidio demografikoarekin eta ordezkapenaren teoriarekin batera, gizartean eragin handia izan arren, balio zientifiko eskasa duena, kezka demografiko eta politikoak islatzen ditu, hainbat mugimenduk erabili dituztenak euren agendak sostengatzeko, kontserbadurismo setatitiko neoliberalismo progresistaraino.

23. Paris -IV- Sorbona Unibertsitateko irakaslea da. Geografia eta Plangintza Institutuan irakasten du eta Population&Avenir aldizkaria zuzentzen du.

PLANETA

G E L D I A

Migrazioari dagokionez, paradoxa bat da immigrazioak eztabaida sozial eta politikoan hartzen duen garrantziaren eta munduan benetan dauden etorkinen bolumenaren arteko distantzia. Azken datuen arabera, 270 milioi pertsona inguru bizi dira jaio zirenetik ezberdina den estatu batean, hau da, munduko biztanleriaren %3 inguru. Horren aurrean, 800 milioi pertsona inguruk, munduko biztanleriaren %10ak, bere estatuko mugen barruan migratzen du.

Kopuru eskas horiek mundua planeta mugiezin edo nahigabeko mugiezin gisa definitzen dute, eta adierazten dute ez dela nahikoa emigratzeko borondatea izatea, baizik eta horretarako gaitasun handia izan behar dela.

Argudio horretan oinarrituta, benetan ulertezina da immigrazioa jaso dezaketen gizarte gehienen beldurra eta migrazioak euren agenda politikoetan hartzen duen zentralitatea, inbasioa, ordezkapena, tsunamia eta antzeko terminoekin aipatuz. Bertsio *light*-enean *migrazioaren* fenomenoaz hitz egiten da, *heavy*-enean aurreko terminoetara jotzen da.

MUNDUKO

BIZTANLERIAREN

%3 ESTATU
EZBERDIN

BATEAN BIZI DA

GATED COMMUNITIES

Termino horrekin, goi-klaseek mendekoen gainean egiten duten *sezesio-prozesuari* egiten zaio erreferentzia. Fenomeno horren bidez, goi-klaseak gainerako hiritarrekina duten elkarbizitzatik aldentzen dira. Fenomeno hori oso nabarmena da, eta klase altu horietatik urruntzen da geografikoki, kontzentrazioko hiri-espazioak sortzen baitituzte eta beren gizartearen eguneroko gertaeratik aldentzea erabakitzen baitute. Oinarrian, garaileen aurretiazko sezesio-prozesu nabarmen bat dago, gizartearen goiko geruzetan kokatu ondoren, gainerakoekiko zubiak minberatzen dituztenak eta gizartearekin zerikusirik ez izatea erabakitzen dutenak. Ideia hori Robert Reichek garatu zuen bere garaian²⁴.

Komunitate itxi horiek hiriburuetakoa antzinako hiriguneetatik urrun dauden hirien itxura hartzen dute (kasu prototipikoa estatubatuarra da, eta megalopoli latinoamerikar batzuenak). Komunitate horien erreprodukzioak auto-segregazio espaziala eta klase herrikioen gainean egindako segregazio soziala uztartzen ditu. Gainera, komunitatearen erreprodukzioak kideen harremanen kontrola eskatzen du; horregatik, seme-alabentzako ikastetxeak kontu handiz aukeratuko dira. Ez bakarrik kontu pedagogikoengatik edo bikaintasun akademikoarengatik, baizik eta sortzen diren harremanak bere komunitateko kideekin izango direla bermatzeko. Ikastetxeei buruz esandakoa partekatzen dituzten gainerako espazioetara zabal daiteke (aisialdia, lana, ohiturak, janzkera, etab.)

Konbinazio horrek, era berean, garrantzi handiagoa duen gai bat adierazten du, hau da, gizarteko gainerako kideekin elkartuko lituzketen gizarte-, elkartasun- eta komunitate-loturekiko erantzukizun-gabetzea.

SEGRE-
GAZIO
— SOZIALA —

24. Ikus bere lana (1993): *Nazioen lana*. Madril: Bergara

Estatu ezberdinetako gizarteen barruan komunitate hauek eratzea, momentuko joera ekonomiko handiak gidatzen dituen klase global erauztaile baten eraketa hazkorraren atarikoak izan da. Era berean, haien diskurtsoak eta praktikek oso funtzio etsigarria betetzen dute, hau da, pertsonak balioa galtzen dute eta deslegitimatatu egiten dituzte, eta, beraz, gizakia osatzen duten elkarrekiko mendekotasuneko harremanak desegiten dituzte. Hau da, hainbat arrazoirengatik beren estatus lorpenetarako balio izan duten estrategia multzo oso bat zirkulazioan jartzen dute, eta estrategia horiek hilgarriak dira gizarte osoarentzat, unibertsalizatu nahi direnean.

GATED COMMUNITIES

Unibertsalizazio hori, bestalde, ezinezkoa da, estatus horiek estraktibismoaren eta botere-hierarkiaren logikapean lortzen diren heinean. Ondasun aristokratikoak ezin dira unibertsalizatu. “Nik ez diot inori ezer zor” logika da jarrera horren irudikapen arrunta. Horrela, esan dezakegu “gated communities” aberatsen *auto-apartheid*-a dela.

MUGAK KANPORATZEA

Azken urteotan mugak kanporatzeari buruz hitz egiten hasi dira, Europako estatuek mugen kontrola Europar Batasunaren kanpoko mugetan dauden hirugarren herrialdeen esku uzteko ekinbidea aipatzeko.

Mugen kanporatze hori, oro har, honela egiten da: EBko herrialdeek diru-kopuru handiak ematen dizkiete Afrikako herrialdeetako edo Ekialde Hurbileko gobernuari, garapenerako laguntza gisa, merkataritza edo bisatu arloko akordio gisa, baldin eta gobernuak beren hiritarren edo beste herrialde batzuetatik datozen pertsonen irteera kontrolatzen badute. Gaur egungo testuinguruan, beraz, jatorrizko eta iraganbideko herrialdeekiko lankidetzaz politika herrialde horien lankidetzaz lortzera bideratuta dago, mugen kontrolean. Mugen kanporatzearen muina da hori, eta, bere forma kanpokoenean, deabruarekin egindako

benetako akordioetan islatu da, hala nola EBk 2016an Turkiarekin eta Italiak 2017an Libiarekin hitzartutakoetan, EBren oniritziarekin eta Europako zein nazioarteko zuzenbidearen aurka.

Mugen kontrola kanporatzeko asmoa hain garatuta ez dauden hirugarren herrialdeei asilo-prozedurak deslokalizatzen saiatzera ere iristen da, pertsona eskatzaileak jomuga izan nahi den herrialdean sartzea edo bertan gelditzea saihesteko, ebazpena negatiboa zein positiboa izan. Horiek sendotu nahi izan ditu Britainia Handiak Ruandarekin.

Politika horren helburu ez den beste ondorio bat izan da kanporatzea arma politiko eta militar bihurtzea herrialde horientzat, halako moldez non biztanleria instrumentalizatu eta tresna politiko gisa erabiltzen baitute beren asmoak lortzeko. Fenomeno horri *weaponisation of migration* deitu izan zaio, hau da, migrazioa asmo hertsatzaileekin erabiltzea, migrazioa erabiltzen denean: kanpo politikarako tresna gisa, aldaketak eragiteko eta beste estatuen aldetik kontzesioak lortzeko; boteretik kentzeko helburuarekin, talde espezifikoak kanporatuz lurralde jakin batzuez jabetzeko edo boterea sendotzeko, edo arrazoi ekonomikoengatik, finantza irabazia lortu nahian. Migrazioak arma politiko gisa erabiltzea mugak kanporatzeko politiken ondorio zuzena da.

KONTAKIZUN

S A K O N A

Arlie H. Hoschild-ek proposatu duen terminoa da kontakizun sakona. Hoschild-ek²⁵ eta berarekin batera landu nahi du zein izan daitezkeen sakoneko arrazoiak komunitate egituren aurka objektiboki egiten duten proposamen ideologiko jakin batzuk pertsonak bere egin ditzaten galdutako komunitate baten berreskurapenaren izenean.

Auzi horrek eraman zuen egilea AEBetako geografiaren zati handi bat zeharkatzera, Donald Trumpek 2016ko hauteskundeetan lortutako garaipenaren ostean. Ohartarazi zuen logikaz arau-esparru eta ideologia anarkoliberalak onartzen eta bereganatzen zuela AEBetako gizartearen gehiengoak, eta objektiboki kalte egiten ziela. Itxurazko kontraesan hori areagotuz joan da denboraren poderioz eta azkenaldiko gertaerekin; ez bakarrik AEBetan, baita Europako eta Latinoamerikako herrialde askotan ere.

Kontakizun sakonak elementu emozional horiei erreparatzen die, baina ez horiei bakarrik; konbentzioak eta sen ona eraikitzen dituzte, gizartearen zati batek errealitatea hautematen duen lekutik. Osagai tradizional asko, egiturazko babesgabetasuna eta itzuliko ez den iraganeko forma sozialak berreskuratzeko ahalegina daude elementu horien artean. Beste elementu negatibo batzuk ere gailentzen dira:

pentsemendu eta ezagutza zientifikoarekiko, hiri-egitatearekiko eta klase ikasiekiko mespretxua, iruditeria kolektibo komuna bere barnetik suntsitzen ari direnak bezala ikusten direnak. “Nazioaren” benetako etsaiak izango lirateke.

Horren guztiaren emaitza da “benetako amerikarrak” deiturikoez duten bazterketaren autopertzepzioa. Gaur egungo eta etorkizuneko analisi soziologikoetarako formulazio interesgarri bezain erabilgarria da ilararen teoriarena, autore horrek berak egina. Laburbilduz, esan liteke klase kultu, urbano eta globalengatik baztertuta sentitzen diren sektoreak errei motelago batetik doazela. Ilararen amaieran daudela sumatzen dute, baztertzen dituen gutxiengo deiturikoez -emakumeak, gayak, lesbianak, afroamerikarrak, hispanoak, natiboak eta abar- sustapen politika bat lehenesten ari direlako. Pertzepzio horren ondorioz, bi Amerika dituen ikuspegia sortzen da haren begiradan: bata, eliteek eta gutxiengo horiek osatua, eta bestea, orain baztertuta ikusten den herrialde bat eraiki duen herri amerikar errealaena. Trumpek bere kanpainan eta gobernuan zehar erabilitako leloak, *make America great again*, egoera bidegabe horren gibelatzea eta bere sortze lanaren aitortza irudikatuko luke.

25. Ikus (2018): *Arrotzak beren lurraan. Requiem eskuin estatubatuarretik. Swing kapitaina: Madril*

MUGA

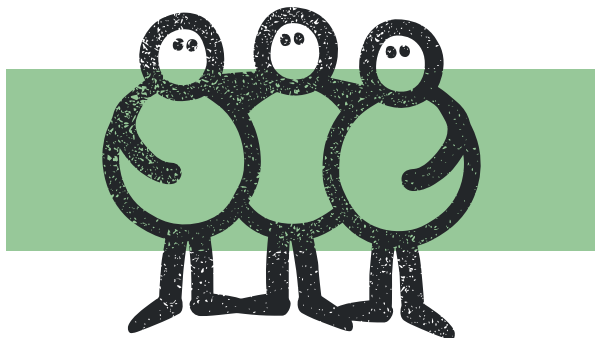
EDO FAMILIAKERIA MORALA

Familiaren ideia metafora bat da, beti testuinguru kolektiboetan agertzen dena, “gu” osatzen duten kideak gehiago edo gutxiago batzeko asmoarekin. Esate baterako, “familia *athlectikzalea*” aipatzen da.

Familiari buruzko aipamen horrek antz handia du mugaren ideiarekin. Kasu prototipiko bat gertatu zen COVIDaren pandemian, auzo, udalerrri, eskualde eta hiri guztiek uste zutenean kutsatzeari saihesten egin ziezaioketela haiek osatzen zituzten hormak edo mugapeak itxiz. Ez da ezer berria, baina behin eta berriz errepikatzeak adierazten digu edozein gizarte-talderen logika oso sakona dela. “Gu” beti itxiera batean oinarritzen da, eta, askotan, familia-lotura odolokideen eredu hartzen du bere burua eraikitzeko. Ideia hori, metafora hori, gaindiezina da gaur-gaurkoz, bereziki molde politikoetara iristen denean. Barruan daudenek familia osatzen dute, leialtasun, afektu eta betebeharren gunea.

Ezin da ulertu herritarren zati handi batek gizarte-babeserako politikekiko duen jokabidea, haien oinarrian familia imajinatu bat dagoela ulertu gabe. Irudikatutako familia-ideia horrek errazten du taldeko kideek beren betebeharrak eta karga sozialak modu solidarioan betetzea taldeko gainerako kideei, esaldi honekin: “etxekoen alde, edozer dela ere”. Betebeharrak eta karga sozial horiek betetzeko motibazioez ari gara. Baina, hala ere, horien justifikazioa arrazoiaren mailan geratu behar da, hau da, pertsona eskubide eta betebeharren bermatzailea da izate hutsagatik, ez bere afiliazio identitario edo nazionalagatik. Bi gai edo plano dira, motibazioarena eta justifikazioarena, bereizi beharrekoak.

Esparru hori gaintzeko, Estatuari lotutako demokrazia liberalaren eredu gaintu behar da, eta eredu hori ordena politikoko modalitate global batekin ordezkatu. Izan ere, estatu-nazioa da familiaren kontsumorik handiena politikan. Familia edo “komunitate imajinatu” bat, Benedict Andersonen hitzetan, berea den etxe eta auzo batean bizi dena; hori da lurraldetasunaren logika, bere burua mugatzen duenean, imajinatutako familia hori egiantzeko edo errealitate egiten duena. Egoera hori aldatzen ez den bitartean, gogoan izan behar dugu beti egongo dela presente irudimenezko familia horretara bidaltzen duen eredu.

REMIGRAZIOA

**ATZERRI
-TAR
GUZTIAK
NAHITAEZ
KANPORATZEA**

aurrean ikusiko dugun sarrerarekin zerikusi handia duena. Beraz, erabiltzen denean asmo agerikoak agerian uzten dituen baina ezkututzen dituen termino baten aurrean gaude: garbitasun “etnikoaren” proposamena, bere burua kanpotartzat duen gizarteko edozein elementu ezabatuz.

Idea arriskutsu bezain egingarri hori koexistentziarako, eta are elkarbizitzarako, edozein proposamen ukatzea da.

Europako gizarte gehienetan zabaltzen ari den olatu xenofoboaren barruan remigrazio terminoa erabiltzen hasi da. Izan ere, Alemanian aukeratu dute 2023ko adierazpenik txarreana. Ideia horren muinean dago mendebaldeko gizarteetako sektore jakin batzuk migrazio-mugimenduen aurrean proposatzen ari diren erantzuna. Orduan, ez du zerikusirik itzulerako migrazioen ideiarekin; adierazpen soziologiko hori erabili zen atzerritarren jatorrira egindako itzulerak aztertzeke.

Itzuleraren ideiaaren aurrean, remigrazioak atzerritar guztiak nahitaez kanporatzea dakar, eta, nolabait, purutasun “etnikoaren” amets bat da, planteamendu xenofobotik harago doana eta “hilketa kategorialaren”

G A R B I K E T A E T N I K O

P A G A

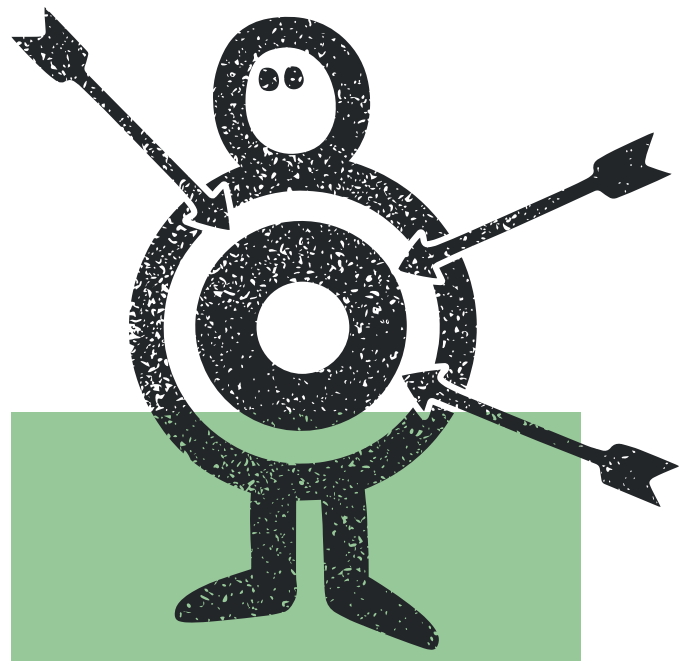
BURUA

Ekonomialari ezagun eta umore handiko batek esan ohi du pagaburua pertsonaren lagunik onena dela, hari esker konpontzen dituelako bere kontraesanetako asko eta bere jarrera edo portaeren azalpen justifikatzaileak lortzen dituelako. Pagaburua, populismoa maila politikoan bezala, oso mekanismo erabilgarria da alteritate harremanetan. Mekanismo horri esker, norberaren egoeraren errua gure gaitzen eragileztat jotzen den beste talde bati egozteko joera dago.

Are gehiago, Europako historian zehar, atzerritarrak, paganoak, emakumeak, musulmanak, juduak, ijitoak eta abar izan dira errudun. Normalean, taldeari buruz hitz egiten da, zati osoa hartuz.

Baliabide hori etengabea da immigrazioarekiko harremanean. Are gehiago, Europako historian zehar, atzerritarrak, paganoak, emakumeak, musulmanak, juduak, ijitoak eta abar izan dira errudun. Normalean, taldeari buruz hitz egiten da, zati osoa hartuz, eta esan genezake errealitatea hautemateko modu horrek joera handia duela, zailtasunak urruntzen dituelako eta sinpletasun handiko irtenbideak ematen dituelako.

Pagaburua baztertzea edo uxatzea talde-garbitasunari eustearekin lotzen da, eta, beraz, alderdi anbiguo edo anbibalenteak desagerraraztearekin. Gizarte-ordenari eusteko, taldearen kanpoaldetik datorren edozein interferentzia edo “kutsadura-iturri” desagerrarazi behar da, nahiz eta barnealdetik ere etor daitekeen. Beraz, ikusten dugu erruki-laguntzailearen irudiaren inguruan honako ideia hauek agertzen direla: garbitasuna/zikinkeria, zikinkeria, benetakotasuna, jatorrizkoa, kutsadura, kutsatzea, etab.

ESENTZIALISMOA

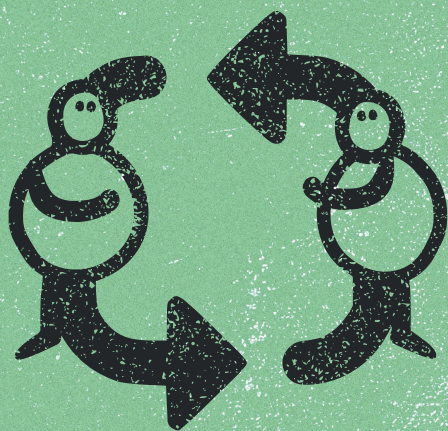

Esentzialismoa eragiketa bat da, zeinaren bidez gure ustez itxura barneko zerbait iraunkor eta bideraezinaren ondorio den. Kwame Anthony Appiah-k (2019) aztertzen²⁶ duen moduan, esentzialismoa da pentsatzea kategoria batzuek azpiko errealitatea edo benetako natura aldaezina dutela. Errealitate edo izaera hori zuzenean behagarria ez bada ere, objektu/ subjektu bati bere identitatea ematen diona da, baita objektu/subjektu horrek kategoria horretako beste objektu/ subjektu batzuekin antzekotasunak partekatzearen arduraduna ere.

Termino hori, eta batez ere horretan oinarritutako praktika soziala, alde batetik berrikusi eta, bestetik, eztabaidatu behar dugun oinarrietako bat da. Azkenik, berregin egin behar da, eta, hortik abiatuta, gizarte batean dauden baliabideetarako sarbide pribilegiatu oro baliogabetu. Esentzialismoaren kritika bat dator justiziaren aukerekin.

26. Appiah, Kwame Anthony (2019). *Batzen gaituzten gezurrak*. Madril: Taurus

**BIZI
KIDE**

TZA

ANIZTASUNAK KUDEATZEKO ERE DUAK

BAZTERKETA				BARNE HARTZEA (INKLUSIOA)			
Bestearen segregazioa		Bestea ezabatzea		Itxurazkoa (homogeneizazioa)		Errealia (Kulturqa-aniztasuna)	
Espaziala	Instituzionala	Etnozidioa	Genozidioz	Asimilazionis- moa	Fusio kulturala edo melting pot	Kultura- aniztasuna	Kultur- artekotasuna

Carlos Gimenezek (2003) aspaldi egindako koadroa hartu dugu, kultur aniztasuna kudeatzeko eredu ezberdinak²⁷ elkartu eta sailkatzeko, eredu edo tipo idealak direla azpimarratuz. Hau da, gauza bat da eredu edo tipo ideala eta beste bat horren ondorengo zehaztapena testuinguru historiko, ekonomiko eta sozial partikularretan.

Bazterketa-ereduak hainbat garai historikotan eta elkarren artean oso desberdinak diren gizarteetan garatu dira, eta giza talde baten segregazio espazialeko nahiz instituzionaleko prozesuak ekarri dituzte, muturreko egoeretan talde hori deuseztatzerira irits daitezkeenak.

A priori ez da egungo gizarte bakar batek ere nahi ez duen eredu, eta hirritarren ia bat-bateko arbuioa pizten du gure mendebaldeko gizarteetan. Hala ere, behin eta berriz gertatzen dira.²⁸ Gaur egungo sistema kapitalistan, inoiz baino gehiago ari da ugaritzen logika estraktibista, eta, are gehiago, mendebaldeko herrialdeetan, dinamika eksklusogeno batera itzultzen ari da, gizarteak bi maila edo gehiagotan zatituz eta baliabide eta zerbitzuetarako sarbidea polarizatuz. Gure herrialdeetan ugaritzen ari diren eskuin erradikalen egungo fenomenoen atzean bazterketa horren uzta biltzen ari dira.

27. Giménez, Carlos (2003): "Pluralismo, Multikulturalismo e Interculturalidad", *Educación y futuro, Ikerketa aplikatuari eta hezkuntza-esperientziei buruzko aldizkaria*, 8. zk., pp. 11-20.

28. Gertatu eta legitimatu. Une honetan ikusten ari gara Israel Gazan egiten ari den genozidioarekin.

Eredu inklusiboez ari garenean, itxurazko inklusio bat eta benetako beste bat bereiz ditzakegu. Lehena gezurrezko inklusioa da, kultura homogeneizatzearen ideiar sakonetik eusten baitio, gizarte baterako beharrezkoa eta ideala den aldetik. Bigarrenak, aldiz, edozein gizarteren heterogeneotasun intrintsekoa onartzen du, gizarte horri balio bat ematen dio, eta erantzun politikoa ematen saiatzen da desberdintasunaren aitortza publikotik gizarte-aktore sorta zabal batek egiten dituen erreklamo ezberdinei. Pluralismoaren funtsezko ideia, beraz, ezberdina aktore legitimo gisa aitortzea da, eta, Antonio Riverak eta Izaskun Sáez de la Fuentek (2024) adierazi bezala, gure erantzukizun-unibertsotik²⁹ ez kanporatzea. Horrek esan nahi du, noski, ez dudala desagerrarazi behar, baina, era berean, ez dudala baztertu behar elkarreragina izan dezakedan gizarte-eragile eta -eragileen saretik.

Aniztasun kulturalaren aterkipean bi kudeaketa eredu kokatzen dira: multikulturalismoa eta interkulturalismoa.

DESBERDINTASUNERAKO ESKUBI -DEAREN PRINTZIBIOA

Gure herrialdean, maila instituzional eta sozialean, bigarrena hautatu da, baina gogoratu behar da kulturartekotasuna, hain zuzen ere, multikulturalismotik sortzen dela; beraz, interesgarria da, eta ez dago beste gainontzekorik lehenengoa ulertzea eta aztertzea, bigarrena behar bezala ulertzeko.³⁰ Erreparatzen badiogu, kulturartekotasunaren eredu kultura anitzeko proposamena egituratzen zuten funtsezko bi printzipioetatik abiatzen da: berdintasunaren printzipioa eta desberdintasunerako eskubidearen printzipioa. Baina, beste printzipio bat gehitzen du: elkarrekintza positiboaren printzipioa. Gehigarri hori, oro har, eredu multikulturala aplikatzean egiaztatu zen mugetako batetik dator: talde desberdinak batera egotea sortzen zela, baina ez haien arteko bizikidetzeta eta elkarrekintza, eta horrek, epe luzera, gizartea zatitzea ekar zezakeela. Horregatik sartu da hirugarren printzipio hori. Denborak aurrera egin ahala, elkarrekintza positiboaren printzipioari eskakizun bat gehituko genioke guk: elkarrekintza eraginkorrena. Ezin da kulturartekotasunik egon errealitate, interes eta proiektu desberdinak beren topaketatik kalterik ateratzen ez diren lekuetan.

29. Rivera, Antonio eta De la Fuente, Izaskun (2024) *Euskal gizartea: pluraltasunik gabeko pluraltasuna?* Madril: Begi-lausoa

30. Ildo horretan, Parekh-en Bhikhu (2005) lana nabarmendu behar dugu: *Multikulturalismoa birpentsatzen*. Madril: Itsmoa.

Bizikidetzeta-testuinguruak sortzea, besteak beste, bereizten gaituenari, desberdintasunari, ematen diogun enfasiaren arabera izango da. Alde horretatik, beharbada, multikulturalismoak gehiegizko enfasia jarri zuen desberdintasunean, gizaki gisa testuinguru jakin batean elkartu gaitzakeena bazterratuz. Baina esan beharra dago, halaber, desberdintasunaren gehiegizko enfasi hori beharrezkoa zela ordua arte ikusezin, ukatu edo mespretxatuak izan ziren aktore sorta zabal baten desberdintasuna publikoki aitortzea eskatzen zen lehen une horietan. Baina epe luzera, desberdintasunean arreta etengabe jartzeak giza taldeak kapsulatzea eta ixtea eragin dezake, elkarrekintza eraginkorra bermatzen ez badugu.

Neurri handi batean, multikulturalismoaren deriba horietako batzuek zerikusia zuten kultura kontzeptuarekin berarekin, batez ere lehen urteetan. Kontzeptu itxia, ahistorikoa eta mugigaitza, edozein giza talde ezaugarritzen duen barne aniztasuna eta kultur praktika ezberdinen artean dagoen porositatea

ikusteko aukerarik ematen ez zuena. Desberdinen arteko interakzioaren eta elkarbizitzaren alde egiteak kulturaren kontzeptu berri batetik abiatzea zekarren ezinbestean, ikuspegi dinamiko bat txertatuz. Interkulturalismoaren funtsezko abiapuntua da hori, batez ere eredu gisa bereizten duen hirugarren printzipioa garatu nahi bada: interakzio positiboaren printzipioa.

Kulturartekotasuna gure gizarteentzat erakargarritasun eta potentzialtasun handiko eredu gisa aurkeztu da, baina hasieratik egiaztatu da gai zaila dela hori politika zehatzetara ekartzea. Beharbada, eredu horren problematika nagusia da, Carlos Gimenezek (2010) adierazi zuen bezala, planteatzen den³¹ interakzioa berdintasunezko plano batean ez dauden, botere-harremanek zeharkatzen dituzten, eta batzuek alde bakarreko asimilazionismoa praktikatzeko interesa duten edo kasu gehienetan ezkutuan dauden subjektu eta kolektiboen artean gertatzen dela. Kulturartekotasuna garatu ahal izateko, beraz, ezinbestekoa da giza garapenaren, demokrazia pluralista eta barneratzailearen eta bizilekuan oinarritutako hiritartasun-kontzeptu berri baten aldeko apustua egiten duen esparru politiko eta soziala izatea.

Kulturartekotasuna garatu ahal izateko, beraz, ezinbestekoa da giza garapenaren, demokrazia pluralista eta barneratzailearen eta bizilekuan oinarritutako hiritartasun-kontzeptu berri baten aldeko apustua egiten duen esparru politiko eta soziala izatea.

31. Giménez, Carlos (2010): Kulturartekotasuna: proposamen kontzeptuala eta aplikazio praktikoak. *Cuadernos 2, Ikuspegi*. Immigrazioaren Euskal Behatokia.

INTEGRAZIOA INKLUSIOA

Integrazio kontzeptuak eztabaidan jarraitzen du. Asko dira kontzeptu hori baztertzeko duten ahotsak, askotan hamarkada hauetan integrazio politikak izan duten benetako garapenetik. Kontzeptuaren erabileran gehiegikeriak eta gehiegikeriak ere lagundu dute hura beste batzuekin ordezkatzeko, hala nola inklusioarekin edo gizarteratzearekin, ez baitute halaber konpontzen integrazioari egotzen zaizkion arazoetako bat bera ere.

Hala ere, integrazioa eta inklusioa ez dira sinonimoak, eta zenbait ñabardurek lehenengoa aukeratzera garamatza.

INTEGRAZIOA ETA
INKLUSIOA
EZ DIRA
SINONIMOAK

Jose Antonio Oleagak (2020) azaltzen³² duen moduan, inklusioa “zerbait beste zerbaitei barruan edo bere mugen barruan jartzeko ekintza” da, eta integrazioa “osotasun bat eratzeko ekintzari dagokio, aldeei buruz esaten denean”. Migrazioaren eremura eramanda, inklusioak esan nahi du beste pertsona batzuk gizarte batean sartzea aurrez ezarritako mugetatik. Hala ere, integrazioak adierazten du pertsona migratuek eta “autoktonoek” bat egiten dutela berdintasun-plano batean, osotasun bat, gizarte berri bat eratzeko.

Jakin badakigu termino bat edo bestea hobesteaz gain, termino horri ematen zaion edukia dela benetan garrantzitsua. Eta zentzu horretan, Miguel Pajaresek (2005)³³ eta Carlos Giménezek (1993)³⁴ duela urte batzuk emandako bi definizio proposatzen ditugu, guztiz indarrean eta beharrezkotzat jotzen ditugunak. Honela definitzen du lehenengoa integrazioa:

32. Oleaga, Jose Antonio (2020): Inklusioaren eta integrazioaren indize sintetikoa: politika publikoak diseinatzeko tresna bat. Ikuspegi, EHU. Hemen eskuragarri: <https://www.ikuspegi.eus/documentos/investigaciones/BI3cas.pdf>

33. Pajares, Miguel (2005): Herritarren integrazioa. Immigrazioa ikuspegi bat. Icaria: Bartzelona.

34. Giménez, Carlos (1993): “Zer ulertzen dugu etorkinen integrazioaz? Proposamen kontzeptualizatua”. *Entreculturas – Caritas Española*, 7, pp. 12-13.

Etorkinen eta gainerako herritarren eskubideak legez eta modu eraginkorrean parekatzeko prozesua, baita gizarteak eskaintzen dituen ondasun, zerbitzu eta parte hartzeko bide guztiak aukera- eta tratu-berdintasunean eskuratzeko prozesua ere. Gizarteratzea lortzen da ingurune sozialak ezezaguna izateari uzten dion heinean, gizartearen ondasun eta zerbitzuak normaltasunez eskuratu daitezkeen neurrian, beste ondasun batzuk eskuratzeko baldintza berdinetan lehiatu daitezkeen neurrian, erabaki politikoetan esku hartzeko aukera berdinak dauden neurrian.

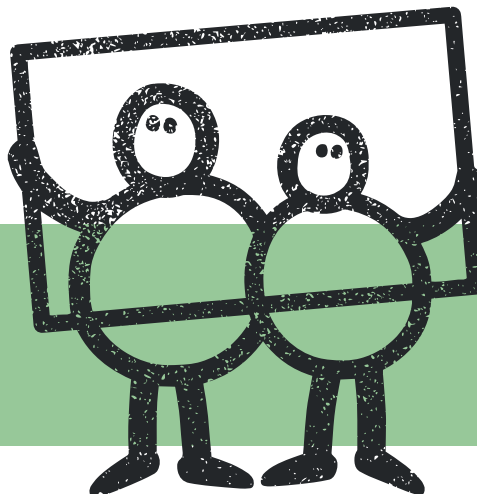
Bi segmentu soziokultural elkarri egokitzeko prozesua, horren bidez:

1) gutxiengoa gizarte hartzailean sartzen da, bertako herritarren baldintza, eskubide, betebeharrak eta aukera berberekin, jatorrizko kulturen galera ekarri gabe; eta

2) gehiengoak aurrekoa posible izan dadin beharrezkoak diren arau-, erakunde- eta ideologia-aldaketak onartzen eta txertatzen ditu.

Oso egokiak iruditzen zaizkigun bi definizio horiez gain, uste dugu oso baliagarria izango litzatekeela integrazio terminora itzultzea eta prozesu horren bidez aintzat hartzea migratutako populazioen eskubide eta estatusaren berdinketa.

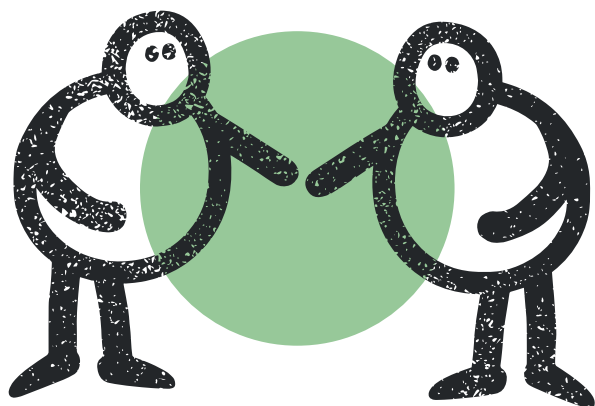
Giménezi dagokionez, ikuspegi kulturalago batetik, nahi bada, esaten digu integrazioa zer den:

ELKARREKINTZA POSITIBOA

Elkarbizitzarako edozein proposamenek interakzio soziala eskatzen du.

Nolanahi ere, bi talde edo gehiagoren arteko elkarrekintza izateak ez dakar berez izaera positiborik. Are gehiago, talde ezberdinen arteko interakzioa gatazkatsua izan ohi da askotan, harreman eta interakzio sozialak ez direlako hutsune sozial batean gertatzen, baizik eta botere harremanek zeharkatutako testuinguru batean. Beraz, elkarrekintza hori positibotzat jo ahal izateko, landu beharreko aurrebaldintza batzuk izango ditugu; funtsean, oinarritzko eskubideei eta baliabideei dagokienez (hezkuntza, etxebizitza, lana, etab.) berdintasun-baldintzak sortzea izango da aurrebaldintza horien funtsa.).

BERDINTASUN
-BALDIN
TZAK
SORTZEA

Ondorioz, elkarrekintza handiagoa izanez gero, litekeena da igurzteko eta gatazkarako aukera gehiago sortzea, baliabide gutxi-asko urrien multzo bat eskuratzeko borroka eta lehia sortzen baitu. Hori dela eta, ikuspegi humanista eta aurrerakoi batetik, behin elkarrekintza dagoenean, nahiago dugu positiboa izatea eta tolerantziaren zentzu sakonean oinarritzea, baina jada desiragarritasun arauemailearen eremuan mugitzen ari gara, nahi dugunetik eta izan behar duena uste dugunetik.

Hausnarketa hori eta elkarreraginaren aldeko hautua kudeaketa soziokulturaleko edozein eredutatik haratago doa, eta eredu hori hainbat jatorritako pertsonen baterako presentziarekin baino ez da konformatzen. Kopresentzia hutsak interakzio positiboa eragingo duela pentsatzea asko suposatzea da. Elkarrekintza nahitaez positiboa izango dela suposatzea ere asko suposatzea da.

ENPATIA

ETA BERE MUGAK

Gaur egungo garaietan oso ohikoa den baliabide diskurtsibo bat da talde barruko harremanek planteatzen dituzten zailtasunak desegitera jotzea proposamen psikologikoen bidez. Zoritxarrez, eta normalean uste dena gorabehera, gizartea ez da bere banakoen batura, eta, beraz, azalpen eta irtenbide psikologikoak harreman sozialen esparrura eramate horrek oso gutxitan funtzionatzen du. Bestalde, praktika psikologizatzaile horren ondorioetako bat izan ohi da egitura, ekonomia eta botere arazoak izan ohi direnak despolitizatzea. Arrazakeria, pobrezia, *turistifikazioa eta antzeko gaien erantzukizuna eta, beraz, kausa jartzea*. Norbanakoei dagokienez, botere publikoak beren erantzukizunetik salbuesten dituen erretorika neoliberalaren parte da.

Ondorioz, enpatiaren mugak aipatu behar dira, gizarte-taldearen arteko harreman-prozesuak direnean. Enpatia ospatu eta sustatzea ez da inoiz soberan egongo, noski, baina ez dugu ahaztu behar aipatzen ari garena botere hierarkia sakonak ezkututzen diren harreman sozialak

direla. Enpatiarako apelazioak eta antzekoak deriba indibidualizatzaile bat dira, eta oso ondo uztartzen da hiritarren mundu posmodernoan kokatzeko moduarekin, baina giza soziabilitatean inskribatutako egiturak aztertzeko eta mundu alternatiboak proposatzeko ezgaitasuna ezkututzen du –batez ere sektore progresistena–. Horrek erakusten du gizarte-zientziak korrante psikologizatzaileekin eta buenrollismoarekin ordeztu direla. “Bestearen” lekuan jartzeak ez du desegiten iraun dezakeen mendekotasun-erlazioa. Bizitza sozial eta politikoa gero eta emozionalagoa den garai honetan proposatzen dira horrelako deialdi eta proposamenak.

GIZARTEA
EZ DA BERE
BANAKOEN
BATURA

ISILTASUNAREN ESPIRALA

Beste sarrera batzuetan esan dugun bezala, gizartea, besteak beste, borroka simbolikoa etengabea da. Errealitatea etengabe ari da marko ideologiko ezberdinen arabera izendatzen, adierazten, interpretatzen. Termino grafikoetan, gizartea *sokatira bat da*, non posizioak aldatuz joaten diren, hauek botere gaitasuna hartzen duten heinean, eta errealitatearen ikuspegi bat inposatu ahal izateko.

Ikuspegi jakin batek gizarte-hedadura eta -dentsitate nagusi bat hartzen duenean, bertsio alternatiboak baztertzea lortzen du, eta, prozesu horretan, etengabea den heinean, deuseztatzea lortuko du. Totalizazio-prozesu horrek espiral-forma hartzen du, halako moldez non ikuspegi menderatzaileari eusten dionak gero eta presentzia sozial handiagoa hartzen baitu, beste ikuspegirik ez dagoela iruditzeraino. Norbait deiadarka, gainerakoa isildu egiten da, baina ez nahitaez bitarteko hertsatzaileen bidez.

Gure gizarteetan “sen ona” deitzen diogun horrek esanahi batzuk legitimatzeko ariketa etengabea eta errepikakorra du atzean. Jarduera hori argitzea da gizarte-zientziek, zorte handiagoarekin edo txikiagoarekin, egiten dutena.

Hala ere, gizarte-eragile gisa ariketa horretaz eta, beraz, errealitate deitzen diogun hori eraikitzeaz kontziente izan arren, horrek ez du esan nahi gure eguneroko praktketan errepikatuko ez dugunik. Menderatze simboliko horren edukiez jabetze hutsak ez ditu ahultzen. Horretarako, beharrezkoa izango da iruditeria berreraikitzea, eta, hortik, praktika eta ikuspegi alternatibo batzuk planteatzea, aurrez nagusi zirenekin lehian sartuko direnak.

ADEITASUNEZKO

ARRETARIK EZA

Askotan, pertsona edo giza talde baten desberdintasuna, berezitasuna onartzea kortesia edo tolerantzia terminoetan argudiatzen da. Hala ere, ez kortesiaren ez tolerantziaren ideiak ez dute zerikusi handirik desberdintasunaren onarpenarekin, eta edukiz husten dute.

Hori Charles Taylorrek esan zuen aitorten hori ez dela jendeari zor diogun kortesia. Giza premia bizia da.³⁵ Izan ere, kontua ez da adeitsua izatea, hezia izatea edo ezberdintasuna irudikatzen duena talaia batetik jasatea, baizik eta ezberdintasunak berekin dakarren guztiarekin aitortza publikoa ematea. Auzi honetan funtsezkoa da beste sarreretako batean jorratu dugun multikulturalismoaren proposamena.

Beste leku batetik, beste jatorri batzuetako pertsonekin harreman positiboak izatea desiratu daiteke, etengabeko elkarbizitza adiskidetsu eta baketsua kontuan hartuta. Sinpletasun horren aurrean, Charles Taylorren argudioak behar bezalako aitorten bat aipatzen digu, eta hori portaeren eremuan ez-harreman bihur daiteke. Bistan denez, aukera horren atzean prozesu politikoak eta gizarteberdintasunekoak gertatu behar izan dira aurrez, desberdintasunaren presentzia normalizatu edo bertakotzeko, hura onartzeko eta prozesu horiek guztiak pertsona "autoktonoen" arteko harreman ohikoenetara itzultzeko. Azken batean, Manuel Delgadok aspaldi esan zuen bezala, beste jatorri³⁶ bateko pertsona batek plaza bat zeharkatu ahal izatea hiritar ikusezin gisa, gizarte-langile edo antropologo batek aurre egin gabe, tabernari batek galdetuta edo polizia batek gogaituta. Autore honek indiferentziarako eskubidea deitzen zion horri.

DESBERDINTASUNERAKO

ESKUBIDEA

35. Charles Taylor (2009): *Multikulturalismoa eta aitortzaren politika*. Mexiko: AFK

36. Ikus Delgado, Manuel (1998): "Inaldearako eskubidea". El País, urtarrilak 15. Hemen eskuragarri: <https://manueldelgado.ruiz.blogspot.com/2011/02/el-derecho-la-indiferencia-articulo.html>

G I Z A R T E -

KOHESIOA

Kohesio soziala omnibus kontzeptu nagusietako bat bihurtu da. Bi ekarpen iradokitzaile egin ditu. Lehenengoa da pentsatzea termino hori erabiltzeak gainditu eta konpondu egiten duela gertuko terminoek (batez ere, integrazioak) planteatzen duten zailtasuna. Bigarrena, pentsatzea badakigula zertaz ari garen kohesioaz ari garenean. Ez bata eta ez bestea.

Termino horrek konnotazio leun, arin eta oso atsegina du. Badirudi gizarteek gatazkatsutzat daukatena desegiten ari dela. Are gehiago, arlo jakin batean lehian ari diren talde guztien aldetik aldebakarreko jarrera humanistagoa egotera gonbidatzen ari nintzateke. Horrekin, oinarri gatazkatsua desagertuko litzateke, anbizioagatik. Agintariak eta hirugarren sektoreak maiz erabiltzen dute termino hori, haien arteko harremanek lankidetzakoak izan behar dutelako ezinbestean, askotariko egoerak oso gatazkatsuak direnean.

Esan beharra dago termino hori XIX. mendearen amaieran sortu zela, eta Emile Durkheimen postulatueta garamatza. Soziologia modernoaren aita zen Durkheim, eta harentzat gizarte-sistemen egitura-ezaugarri garrantzitsuena elkartasuna –zentzu soziologikoan– zen. Soziologo handi horrek gizartearen elkartasun motak aztertu zituen, lanaren banaketa sozialari dagokionez. Pertsonak loturak eraikitzen dituzte lurralde batekin, tradizio edo jarraibide kultural batzuekin, hizkuntza batekin eta abarrekin lotuta. Lotura horiek eraldatuz joan dira gizartearen historian zehar, gizarteak konplexuago, zaituago eta espezializatuago bihurtu diren heinean. Antzinako loturen ordez, berriak sortzen dira, eta erakundeetan eta ordena moralean gauzatzen dira, gizabanakoak denboran zehar ugaltzen den gizarte egonkor bati lotuta egon daitezten. Ideia hori adierazteko, gizarteratzeari buruzko nozioak erabili dira, besteak beste.

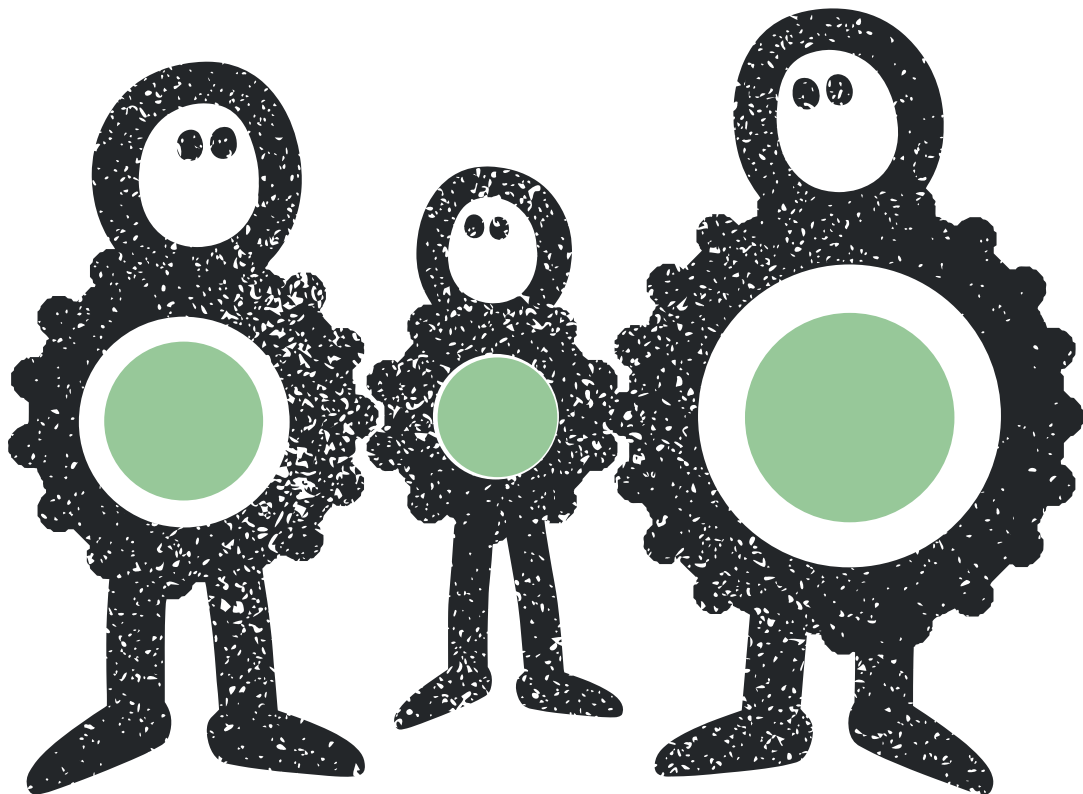
GIZARTE
INTEGRAZIOA

Gizarte-kohesioaren ikuspegi hori, lan-prozesuari lotutako arau eta erakunde juridiko eta politikoen sare baten mende dagoena, alde batera uzten da maiz samar. Horrela, gaur egungo alderdirik gatazkatsuenetako batzuk ezkututzen dira. Bereziki, ongizate estatua babesteko eta integratzeko mekanismoen eta erakundeen armagabetzarekin zerikusia dutenak.

Baita lanaren banaketa kapitalista globalaren ondorioz talde eta gizarte osoek duten zaugarritasunari buruzkoak ere.

Zentzu honetan, gizarte kohesioa terminoaren erabilerak dakartzan asmoek ezberdintasunaren azalpenaren eta berau murrizteko moduaren funtsezko auzia konpontzeke uzten dutela uste dugu.

ARAU GATAZKAK

Arau-gatazkak arauetara eta balioei buruzko taldeen arteko gatazkak dira.

Gizarte batek errealitatearekin bat ez datozen ikuspegi anitzen multzo bati aurre egin behar dionean, eta ikuspegi horien eramaile gizarte-talde ezberdinak direnean, akordio bat behar du, nolabait, gizarte hori kudeatzeko.

Kasu horietan, ezinbestekoa da ikuspegi negoziatu bat ematea, legezkoa edo konstituzionala, kasu askotan negoziatzat jotzen diren arau-gatazkak izateko probabilitatea handitu dadin. Ideia erlijioso, kultural edota nazionaletan oinarrituta elkarren artean lehiatzen diren taldeak daudenean gertatzen da.

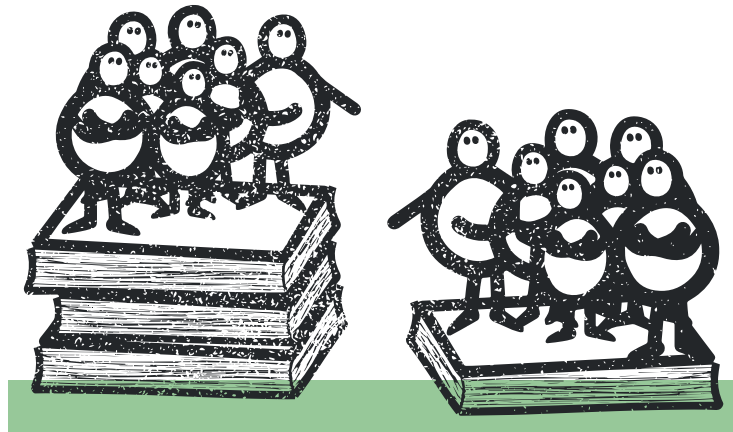
EZ DA JATORRIA ISEK BAIZIK

Esaldi horrekin, ikasleek emaitza akademikoetan dituzten ezberdintasun enpirikoak erakusteko erabili ohi dugun legitimazio moduz ari gara. ISEK terminoa ikasleak ebaluatzeko programetan erabili ohi da, haien indize sozioekonomikoan oinarrituta. Indize hori erabakigarria da -ez da eskusiboa, hala ere- ikasleen emaitza akademikoetan. Gaitasun akademikoa ezin da bereizi, askotan, gurasoen eskola-kapitaletik eta seme-alabei belaualdiz belaualdi transmititzetik. Ezkutuko curriculumare ere esaten zaio, modu hautemanezinean baina errealean transmititzen den herentzia.

Sarrera honen buruan dagoen baieztapenarekin zera adierazi nahi dugu: askotan, kapital kultural eta ekonomiko horren gabezia familiarra izaera kulturalistako azalpen bihurtzen dela, eta horrek desberdintasunak esentzializatu eta legitimatu egiten dituela jatorri bereko pertsonen ezaugarri diren ustezko ezaugarri kulturaletan. Desberdintasun kulturalak alde batera uzteaz gain, jarrera horrek ekonomikoak, politikoak eta generokoak ere alboratu eta ikusezin bihurtzen ditu. Alde batetik, ezkututze horrek ukatu egiten du edozein jatorriren barne aniztasuna, baita ikasle autoktonoena ere, eta eskola-porrota termino kulturalistetan azaltzen du; mekanismo horrek, bitxia bada ere, sinesgarritasun handia hartzen du bertako herritarren artean.

“Kultura-urritasunaren” eta “kultura-desberdintasunaren” teoriak kulturalismo horren parte dira. Jarrera horiek, aldaketa txiki batzuekin, hezkuntzaren bereizketa klasista babesten dute. “Kultura-urritasuna” konpontzeko, haurren sozializazio goiztiarrean esku hartu behar da, eskolaurreko mailan; baina laster agertuko da “kultura-desberdintasuna” bertsioa, programetan sektore nagusietatik asmatutako “jatorrizko kulturaren” bertsio bat sartuz.

Ondorioz, gure ustez, jatorri bera duten ikasleen eskola-porrota ez dute jatorrizko desberdintasunek azaltzen, baizik eta aintzat hartu behar da testuinguru jakin batean talde eta pertsona desberdinek duten egiturazko posizioa.

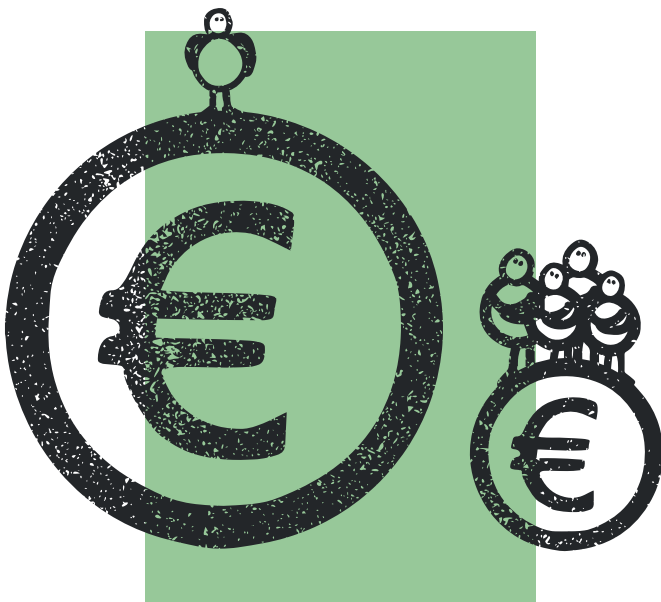

APOROFOBIA

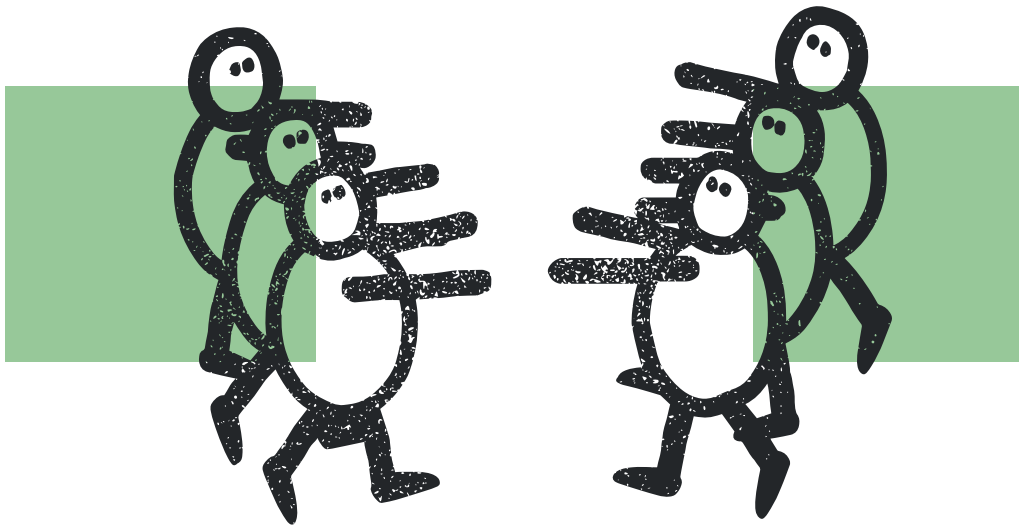
Adela Cortina filosofoak aporofobia terminoa jarri du zirkulazioan, pobreziarekiko gorrotoa edo mespretxua aipatzeko. Termino horrek berehalako arrakasta izan du, eta immigrazioa jasotzen duten herriek iristen diren pertsonekin ezartzen duten harremanera hedatu da. Termino horren alde jokutzen du etorkinaren eta atzerritarraren artean ezartzen den bereizketak. Bereizketa horren arabera, atzerritarrak etorkinak baino onarpen handiagoa du. Atzerritarra beste nonbaitetik datorren neurrian bakarrik izango litzateke atzerritarra; etorkina, berriz, beste nonbaitetik etortzeaz gain, pobrea da.

Idea horiek oso onartuta daude gizartean, eta ez da erraza ñabardurak ezartzea. Izan ere, bereizketa horrek dikotomia absurdu batera garamatza: nork bere buruari galdetzea eta jorratzea zein den etorkinarekiko gorrotoan gehien eragiten duen faktorea, “arraz” jatorria/etnikoak ala klaseak. Bi faktore horiek ezinbestean lotuta daude (generokoarekin batera), eta, nolahi ere, aztertu eta ulertu behar da nola berrelikatzen den batasun hori testuinguru ekonomiko, sozial eta politiko bakoitzean. Horrek analisi interseksionala dena ekarriko luke.

Horrez gain, aporofobia hitzak omnibus kontzeptu bihurtzeko arriskua du, aporofobiaren ondorio direla argudiatuz askotariko portaeren ezaugarriak zehazteak azterketa nahastea baitakar, argitzea baino gehiago. Aporofobia xenofobiarekin batera gerta daiteke, baina ez dira gauza bera. Atzerritarra etorkina bezain arbuiatua izan daiteke. Aporofobia hitzaren balio analitikoa frogatzeke dago, eta, gaur egun, arrisku handiagoa dago migrazio-prozesuetan “gu/haiek” erlazioaren dimentsio oso garrantzitsuak ezkutatzeko eta azaldu gabe uzteko.

MIXO *FILIA* *FOBIA*

Termino iradokitzaile horiek erabili zituen Zygmunt Baumanek³⁷ giza taldeen portaeren, jarrerren eta tratuen orientabideak zehazteko. Mixofiliaren ezaugarria espazio berean elkarrekin bizi diren talde edo kolektibo desberdinekiko jarrera irekia, interaktiboa izatea da. Mixofobiak, aldiz, nahasketarekiko, elkarrekintzarekiko eta aldez aurretik ezberdintzat sailkatu diren taldeekiko harremanarekiko gorrotoa adierazten du. Testuinguru horretan, “aldez aurretik” esan nahi du lehenik desberdintasuna eraikitzen dugula, eta, bigarrenik, muga edo muga soziala (batzuetan materiala ere bai).

Garrantzitsua da izaera prozesual hori gogoan izatea, ez pentsatzeko muga dela desberdintasuna osatzen duena. Taldeen arteko harreman politikoetan, mugak garrantzi handia hartzen du, testu honen beste atal batzuetan ikusi ahal izan dugun bezala, muga, atez ate, elkartasunaren mugatzaile potentzial bihurtzen delako.

37. Bauman, Zygmunt (2006): *Konfiantza eta beldurra hirian. Atzeritarrekin bizitzea*. Bartzelona: Arkadia

AURREIRITZIAK

Aurreiritzi terminoa, berez, balio moralik gabeko terminoa da, objektu sozial bati buruz ezagutzaren aurretik egiten dugun judizioari baitagokio. Aurreiritziak zentzu horretan dimentsio soila du, nahiz eta ziurra edo erratua izan, ezagutzarena. Hain da handia eta ezin besarkatuzkoa gizarte-mundua, ezen gizakiak alde aurretiko judizio askotara jotzen baitu. Bitzta sozialak prezio hori du.

Aurreiritziak izaera labainkorragoa izaten hasten da egiten dugun aurretiko epaketak emozioak hartzen dituenean, normalean izaera negatibokoak. Kasu horretan, aurreiritziak, ziurrenik, pertsona edo taldeekiko jarrera eta portaera diskriminatzailea eragingo du.

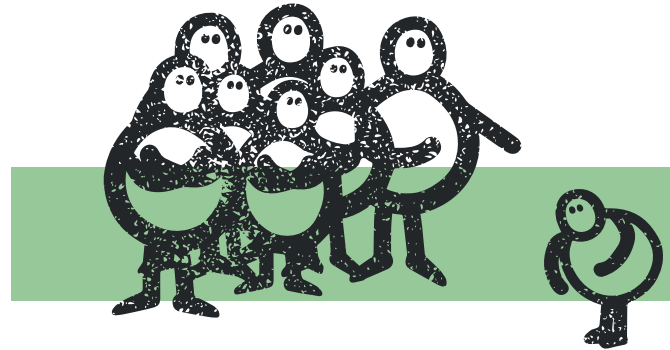

ESTEREOTIPOA	AURREIRITZIA	DISKRIMINAZIOA
Pentsatzen dut "lapurtuko dit"	Beldurra sentitzen dut	Jarduten dut "Ez naiz haren ondoan esertzen"

Jakintza desberdinetan zehaztutako giza ezagutza guztia, hein handi batean, estereotipo eta aurreiritziek osatzen dute; beraz, gauzak argitzeko lan handia egin behar da, gure gizarte-bitzta antolatzeko erabiltzen ditugun gizarte-mekanismoak ezagutu ahal izateko. Uraren existentziaren ezjakinik handiena arraina dela esaten den bezala, gizakia ez da inguratzen duen zentzu komun horretaz jabetzen, bizi den gizartean

egunero jardun ahal izateko ezagutza praktikoa transmititzen baitio. Zentzu komuna hain da indartsua, ezen esaldi famatu hau ezartzea lortu baitu: "sen ona zentzumenetan ezohikoena da", eta hori aberrazio zientifiko bat da.

XENO FOBIA

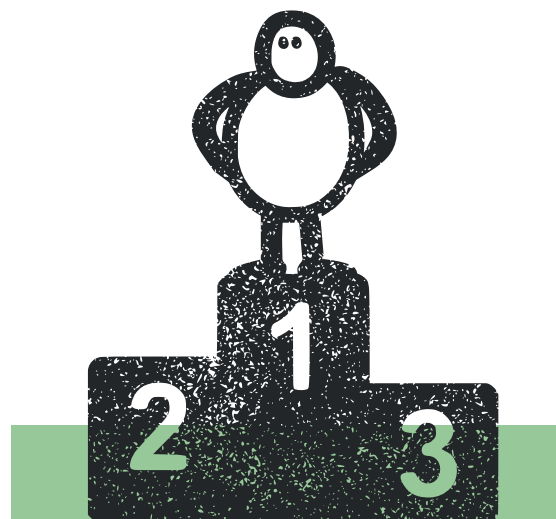
Atzerritarrekiko gaitzespena edo gorrotoa da. Jarrera horrek elkarreragiten du atzerritarren egoera sozioekonomikoarekin eta gizarte bateko gizarte-harremanen arrazializazio-mailarekin.

Xenofobia ez da iritzi, aurreiritzi edo ideologia politiko kontua bakarrik, estatu-nazioko erakundeetan inskribatzen denean dimentsio oso praktikoa eta zehatza du.

ETNOZENTRISMOA

Sinesmena, jarrera edo ohitura, taldearen beraren bizimodua egokitzen, normalizatzen edo hobetuz hartzen duena, arrotz, beheagoko edo oker dauden beste talde batzuenak baino. Etnozentrismoa pertsona edota taldea sinetsita dago bere taldea garrantzitsuagoa edo kulturalki goragokoa dela. Horregatik, etnozentrismoa beste taldeekiko aurreiritzi, mesfidantza eta ezjakintasun jarreraren eskutik joan ohi da. Talde barrurantz, etnozentrismoak kohesio sozialaren funtzioa betetzen du.

Etnozentrismoa giza talde guztietan dago, ez da Mendebaldeko gizarteetan bakarrik gertatzen den fenomeno.

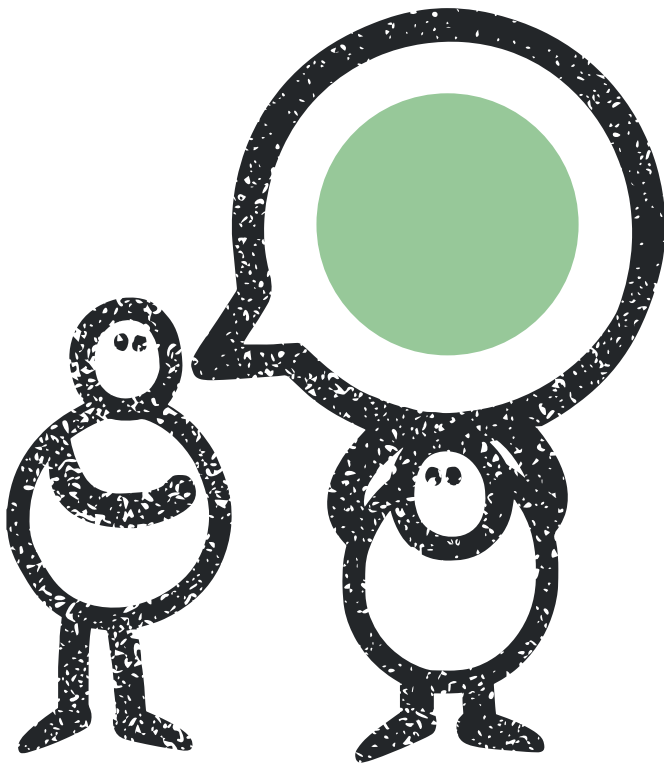

HILKETA

KATEGORIALA

Termino hori erabili du, besteak beste, Zygmunt Baumanek *Modernotasuna eta holokaustoa* liburu gogoangarrian.³⁸ Horrekin, pertsonen ezaugarri sozial eta kultural guztiak kategoria bakar batean laburbiltzen dituen mekanismo ezagunari egiten zion erreferentzia, ondoren, ezabatzeko aukera planteatu ahal izateko.

Mekanismo horri beste modu askotan deitu izan zaio, baina oraindik ere beti presente dagoen mekanismoa da. Izan ere, estereotipoen eta aurreiritzien mundu guztiak dimentsio arriskutsua du, munduaren ulermena sinplifikatzeak, antropologikoki beharrezkoa denak, azkenean giza kolektibo osoak desagerraraztea ekar dezakeelako.

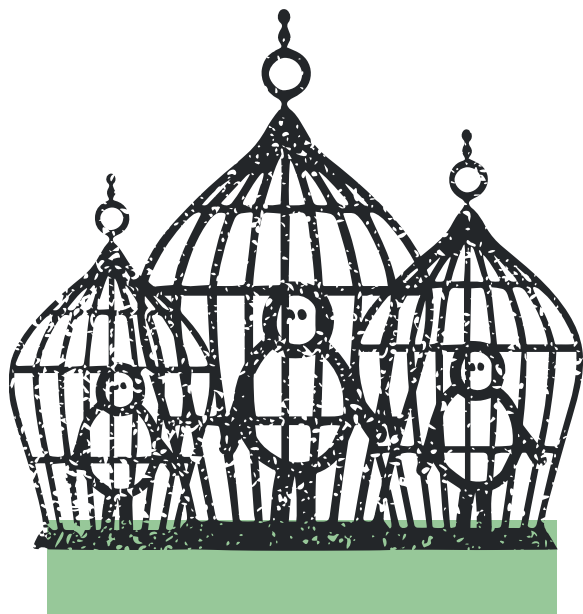
ESTEREOTIPOEN
ETA
AURRE
-IRITZIEN
MUNDU GUZTIAK
DIMENTSIO
ARRISKUTSUA DU

³⁸ Bauman, Zygmunt (2010):
Modernitatea eta holokaustoa. Madril:
Sequitur edizioak

ETNOZIDIDIOA GENOZIDIDIOA

Bigarren Mundu Gerrako izugarrikerien ondoren, bi termino berri sortu ziren: etnozidioa eta genozidioa, biak ere estatu-nazioak eragindako indarkeriaren ondorioz bizitzak eta kulturak suntsitzeari lotuak.

Etnozidioa giza talde baten bizimoduak suntsitzeari dagokio, talde batek bere kabuz bizitzeko duen gaitasunari. Genozidioa Ralph Lemkin legelari poloniarrek bigarren mundu gerraren testuinguruan sortutako termino juridiko bat da, ordura arte izenik ez zuen krimen bati erreferentzia egiteko.³⁹

Genozidio Krimena Prebenitzeko eta Zigortzeko NBERen Konbentzioan (1948) jasotzen den bezala, Genozidio Krimenak nazio, talde etniko, arraza edo erlijio baten suntsipenari egiten dio erreferentzia. Talde bat suntsitzeko asmo argiarekin egindako krimenei aplikatzen zaie terminoa. Zoritxarrez, konbentzioan jasotako definizioaren interpretazioari, baliozkotasunari eta irismenari buruzko eztabaidak ohikoak dira, eta sarraskiak gertatu ondoren aplikatu dira.

Kasu askotan, genozidioaren aurretik etnozidioa dago.

ESTATU
- NAZIOAK
ERAGINDAKO
INDARKERIA

³⁹. Terminoari buruzko eztabaida askok zerikusia dute Ralph Lemkinek asmo unibertsaleko termino bat asmatu izanarekin, kasu oso zehatz batetik abiatuta: Alemania naziak Europako juduak suntsitzea.

TRESNA ANALITIKOAK

ETA

IKUS

PEGI

TEORIKO

BERRIAK

PROZESUA ETA HARREMAN - PENTSAMENDUA

Kategoria analitikoak eta kontzeptualak erabili ohi dira maiz, errealtatearen ikuspegi dikotomikoa iradokitzen dutenak. Bada, dikotomia bat aurkitzen duzun lekuan, pentsa ezazu erdiguneaz. Horixe iradokitzen digu Angel Diaz de Radak, ezagutu beharreko antropologoetako batek. Ikuspegi dikotomiko hori historiako hainbat faseri buruzkoa izan daiteke, edo baita une jakin batean objektu bati buruz dugun ikuspegiari buruzkoa ere. Ohikoa da gizarte modernoa eta gizarte tradizionala bereiztea, erabat antitetikoak diren bi gizarte mota balira bezala. Badakigu dikotomia faltsua dela, edozein gizartetan elkarrekin bizi direlako muga hori aplikaezina den pertsona, kolektibo, talde eta erakundeak. Agian

dikotomia horren adibide sendo bat da nola jarraitzen dugun herri indigenak pentsatzen. Oro har, tradizioan, denboran eta, ez gutxitan, espazioan ainguratutako herriak direla uste dugu. Hala ere, ikerketa ugarik erakusten dute begirada horrek eragozten digula indigenen modernitatearen forma ugariak ulertu eta ulertzea. Bertakoaren espaziotza eta denborazko espetxeratzeak, alde batetik, mendebaldeko pertsonoi geure burua definitzeko erreferentzia estatiko bat izateko aukera ematen digu, eta, bestetik, populazio horien estraktibismo eta urraketa politika neokolonialak zilegitzen ditu neurri bateraino.

Modernitatea/tradizioa dikotomia errealtatea modu inkontzientean edo hausnartugabeen pentsatzeko eta aztertzeke erabiltzen ditugun dikotomiak baino gehiago dira: natura/kultura; produktiboa/erreproduktiboa; sexua/generoa; komunitatea/gizartea; norbanakoa/gizartea. Hasiera batean ustez eman diezaguketen laguntzaren aurrean, luzera, dikotomia horiek azaleko azterketa bat inposatzen dute. Ez gara errealtatea aztertzean eta ulertzean kategoriak kentzearen alde ari, baizik eta diren bezala hartzearen alde: lehen hurbilketa bat ahalbidetzen diguten tresnak dira, baina ziur aski alde batera utzi beharko ditugu azterketan sakondu ahala.

Gure tresnak errealitatearekin ez nahastea da kontua. Aldamia ez da etxe baten fatxada, baina momentu batean konpontzeko baliagarria zaigu.

Pentsamendu dikotomiko batekin hausteak pentsamendu erlazional bat onartzea dakar. Ez zaigu batere erraza kontu hau, eskola erakundetik ezagutza transmititzeko modua kategoria ontologikoetatik abiatuta izan baita, "diren" gauzetatik abiatuta. Hala ere, gizarte-arloan gauzak ez dira "izaten" edo, behintzat, ez dira berez izaten, baizik eta gauzak beti diren modukoak dira beste gauza batzuekiko erlaziotik abiatuta. Hau da, ez dago ezer behingoz emanda, dena bere zentzurik erradikalenean harreman batetik abiatuta eraikitzen delako. Taldeak egin, bereizi eta bereizi egiten dira, beste batzuk identifikatu eta identifikatu egiten dira, etab. Galimatia dirudien hori da gizartearen errealitatea ezagutzeko oinarria.

Keynesek zioen ez zuela ulertzen jendeak ez ulertzea jarrera aldatzen zuen bakoitzean gizartea ere aldatu zelako zela. Hau da, prozesuen aurrean gaude. Historia eta errealitatea prozesu aldakorren konkurrentzia bat da. Gaur egun, pentsaezina iruditzen zaigu terraplanistak egotea; era berean, pentsaezina da erlijioen edukiak historia hurbilarekin paraleloan joan beharrean, kasu batzuetan gainditutzat genuen moral baten gainean bueltatzea; uste genuen eskubideak betirako eta metagarriak zirela, baina aurkitzen dugu gizartea interes eta posizioen sokatira bat dela, aurrerapenak eta atzerapenak izan ditzakeena, ezer ez dagoena betirako emanda eta egoera desberdinak, boterea eta abar.

Erlazionalak eta prozesualak konplikatu egiten dute ezagutza prozesua, baina argitu ere. Erlazionaltasunak adierazten digu ez dagoela esentziarik edo benetakotasunik, egoera koiunturalak daudela, baina beti ere aldaketen mende daudenak. Kapitalismoa bera adibide bat da: gaur-gaurkoz, II. Mundu Gerraren amaieran ongizate estatua ahalbidetu zuen kapitalismo babeslearen nostalgia dago, erregimen esplotatzaile eta estraktibista izateari utzi gabe eta indar sozialistak neutralizatzeko erabili zena. Nostalgiak ere adierazten du garai batean, garaiko pentsalari ingelesek esan zuten bezala, pertsonak sehaskatik hilobiraino babestuta egon behar zirela. Babes unibertsala, zeinaren oinarriak erregimen patriarkal eta kolonial batean egituratuta zeuden. Hori guztia aldi berean gertatzen zen. Hori guztia lotuta zegoen. Eta horrek guztiak azterketa kirurgikoa eskatzen du, dimentsio positiboak eta negatiboak etenik gabe nahasten eta erlazionatzen zirela ulertu ahal izateko.

IDENTITATEA

“Nortasuna, kontua ez da zure sustraietara itzultzea, zure ibilbideak onartzea baizik”.

Stuart Hall

Hori da hirurogeiko hamarkadan gizarte-zientzien esparruan sartu zen kontzeptuetako bat, lilura gehien sortu duena, baina baita nahasmendu gehien ere termino analitikoetan. Horri gehitzen badizkiogu bai politikan bai esparru akademikoan identitateari buruz egin diren erabilera esentzialistak, ez da harritzekoa aspaldidanik etengabe berrikusi beharreko kontzeptua izatea.

Kontzeptuari egindako berrikuspen kritiko garrantzitsuenetako bat Rogers Brubaker eta Frederick Cooperrena izan zen (2000),⁴⁰ zeinentzat identitatea balio analitikorik ez zuen saski-naski bihurtu baitzen. Era berean, egileek planteatzen zuten identitatearen erabilera gizarte-azterketako kategoria gisa eta gizarte-praktikaren kategoria gisa bereiztea komeni zela. Izan ere, kontzeptu hori bai akademiaren, ikerketen eta analisiaren esparruari dagokio, bai eta ekintza politiko eta sozialaren esparruari ere, eta horrek anbiguotasun handia sortzen du.

Arlo analitikoan, egile horiek identitatearen nozioaren ordez identifikazioarena erabiltzea proposatzen zuten; izan ere, ikuspuntu enpiriko batetik, identifikazioak ditugu, hau da, agenteek beren buruarentzat nahiz besteentzat sortutako adierazpen aktiboak. Gainera, identifikazio-prozesuak askotarikoak dira, eta ekintza-testuinguruei erantzuten diete, aldi baterako eta baldintzatuta. Jakina, horrek ez du esan nahi identifikazioak iragankorrak edo hutsalak baino ez direla, edo identitaterik ez dagoela François Jullien-ek (2017) proposatutako zentzuan.⁴¹ Baina ikerketan aritzen garenontzat bai suposatzen du kontuan hartzea identitateak ez daudela hor, sortutako guztiaren aurretik, eurak sormen prozesu eta praktiketatik sortzen direlako (Angel Diaz de Rada, 2021).⁴² Identitatea, Asad Haiderrek (2020) dioen⁴³ bezala, hor dago, fenomeno erreala da, baina abstrakzio hutsa da, eta ez digu ezer esaten identitatea eratu duten harreman sozial espezifikoiei buruz.

40. Brubaker, Rogers eta Cooper, Frederick (2002). "Beyond identity." *Theory and Society* 29, pp. 1-47

41. Jullien, François (2017). *Identitate kulturala ez da existitzen*. Madril: Taurus

42. Diaz de Rada, Angel (2021). Pilula antropologikoak. UNED kanala. Hemen eskuragarri: <https://canal.uned.es/video/6041e58fb60923769a72a888>

43. Haider, Asad (2020). *Gaizki ulertutako identitateak. Arraza eta klasea supremazismo zuriaren itzuleran*. Madril: Traficantes de Sueños

Horrek esan nahi du esentzialismo edo erreifikazio orotatik ihes egin behar dela, eta hori, hala ere, harea politikoan erabiltzen da, bai gehiengoaren diskurtso hegemoniko nazionalistak, bai talde menderatuek edo mendeko eragileek, zeinek ustezko identitate kultural edo etniko bat eskatzen baitute beren eskaerak legitimatzeko eta kolektiboak mobilizatzeko. Joko politikoaren barruan, esentzialismo estrategiko horrek merezi dezake, baina beti dakar arrisku bat: elkarrizketarako zubiak dinamitzatzea, pertsonak edota kolektiboak identitate karioletan giltzapetzea, eta zapalkuntza ezberdinak elkarrekin desafiatzeko strategiak artikulatzeko leku komun bat aurkitzeko gai ez izatea.

Identitatea esentzializatzen dugunean, denboran finkatzen dugu eta perimetro zehatzak ematen dizkiogu. Horrela, giza jardueraren emaitza den zerbait beragandik at balego bezala hartzen da, gizarte-eragileen ekintzatik at balego bezala. Horretan datza erreifikazioa, edozein legitimazio-narratibaren oinarritzko eragiketa. Legitimazio-gailuak kontrolatu nahi dituen edozein kolektibok edo mugimenduk beti egingo du lan erreifikazioarekin edo kosifikazioarekin. Eta operazio horretan bistatik galduko

da ez dugula identitate bat, baizik eta identitate aldakor eta artikulatzaileak bizitzen ditugula harreman mota ezberdinen bidez.

Horregatik guztiagatik, Avtar Brahek identitatearen politikez hitz egin beharrean identifikazioaren politikez hitz egitea proposatzen du, koalizioak posible izango liratekeelako lehenengo bidez eta bigarrenetan oso mugatuta egongo liratekeelako. Taldea bere baitan biltzen duen identitate-politika zurrun eta esentzialistaren ideiaurrean, egileak identifikazio politikoko prozesu hauei buruz hitz egiten du: “ez dute ezabatzen giza esperientziaren aniztasuna; aitzitik, gai egiten gaituzte partikularra unibertsalaren barruan balioesteko, eta unibertsala partikularren barruan” (2011: or.).⁴⁴

IDENTIFI -KAZIO POLITIKAK

44. Brah, Avtar (2011). *Diasporako kartografiak. Madril: Traficantes de Sueños*

ARRAZAKERIA

“Pertsonak ez dira beren arrazagatik zapalduak; pertsonen arraza bat esleitzen zaie, zapalduak izaten ari direlako”

Asad Haider

Ideologia edo doktrina, balio zientifikorik ez duen kontzeptu baten gainean, hots, arrazaren gainean, ehunka milioi pertsonaren menderakuntza eta esplotazioa legitimatu nahi duena. Arrazakeriak hierarkia “natural” edo “funtsezko” bat ezartzen du giza talde desberdinen artean, aurretik, eta talde bakoitzaren ustezko ondare genetiko komun batean oinarrituta, zeinak kideen gaitasun intelektualak eta jarrera moralak zehazten dituen, sailkatu dituenak. Taldeen edo “arrazen” arteko aldeak baimena ematen die nagusitzat jotzen direnei besteak menderatzeko, ustiatzeko eta, batzuetan, suntsitzeko.

Ideologia hori XIX. eta XX. mendeetako testuinguru kolonialean sortu zen, baina horrek ez du esan nahi genealogia bat ez duenik eta, alde horretatik, protorrazismoz hitz egin dezakegunik. Baina garrantzitsua da adieraztea arrazakeria printzipio politiko gisa berdintasunarena aldarrikatu zuen sistema sozial batean sortu zela. Iraganeko beste gizarte-maila batzuetan, gizarte-taldeen arteko hierarkia-ordena auresuposatu egiten zen, eta, beraz, ez

zuen justifikaziorik behar. Modernitatetik sortzen den eta berdintasunaren printzipioa balio gisa aldarrikatzen duen ordena sozialean, domeinu-hierarkiak egoteak justifikazio bat beharko du. Eta justifikazio hori zientziaren edo biologiaren izena erabiliz egin zen. Giza taldeen arteko ustezko ezberdintasunak biologiaren ordenan kokatzean, giza taldeen arteko hierarkia aldatu ezin zen giza izaerari datzekion zerbait bezala agertzen zen.

Taldeen arteko hierarkia maila aurre-sozialean jartzea, XVI. mendeko merkataritza edo merkataritza kapitalismoarekin hasten den sistema kapitalista menderatu eta ustiatzeko sistema legitimatzen zuen jokaldi maisu bat zen. Hori dela eta, arrazakeria ezberdintasun sozialak legitimatzen eta sostengatzen dituen ideologia da, ez sortzen dituenak. Baieztapen horrek garrantzi handia du, zeren eta, orduan, arrazakeria, Manuel Delgadok adierazten duen bezala, ez baita beste izaera bateko arazoaren kausa, baizik eta izaera oso sozial batekoak eta desberdintasunari lotuak diren arazoaren ondorioa, baina ezkutatu egiten dira, hain zuzen ere, desberdintasuna gerora desberdintasuna justifikatzeko erabiltzen denean⁴⁵.

45. Ikus: Delgado, Manuel (1998): “Kultura-aniztasunaren mitoa. Kultura-aniztasunetik gizarte-desberdintasunera”. *Kataluniako seguretat publica aldizkaria*, 2. zenbakia, pp. 55-72.

Barne-mekanismo hori ez ulertzeak arrazakeria eta matxismoa kausa eraginkortzat hartzea eramaten gaitu, beharrezko ondorioa direnean.

XX. mendearen amaieratik, Sònia Parellak dioen bezala, metamorfosi ideologiko baten⁴⁶ aurrean gaude, eta horrek arrazakeria klasikoa, kutsu biologiko/genetikoa duena, kutsu kultural/etnikoa duen beste batera eraman du. Arrazakeria edo arrazakeria kultural berri baten aurrean gaude, "arraza"ren ideia biologikoenaren ordez "kultura" jartzen duena. Ezaugarri fisikoak aipatzen dituen arrazakeria biologikoaren argudio klasikoek beti ezberdintasun sozial eta kulturalak dakartzate inplizituki. Eta hain sarritan esentzializatuak diren ezberdintasun kulturelek ezaugarri fisikoekin zerikusia duten markatzaileak dakartzate, hala nola azalaren kolorea.

46. Parella Rubio, Sònia (2020): "Arraza, etnia eta arrazismoak mundu globalean. Ikuspegi soziologikoa". En Rachid El Quaroui (koord.) Arrazismoa, etnizitatea eta identitatea XXI. mendean, AnthroPiQa 2.0., pp. 37-64. Hemen eskuragarri: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=778912>

Hala ere, arrazakeria kulturalaren pean jarduteak ez du arrazakeriaren funtsa aldatzen: Verena Stolcke-k fundamentalismo kultural⁴⁷ deitu zuenetik orain esentzializatzen zaion "bestearen" bazterketa, diskriminazioa edota esplotazioa legitimatzea, kulturak beste edozeren gainetik agintzen duela sinestean datzan erredukzionismo modu bat, aldaezina dena, eta giza portaeraren kausa dena.

Horregatik, gure gizartean arrazializatuta dauden pertsona askok adierazten duten moduan, "arraza" hitza erabiltzeari uzteak ez du arrazakeria desagerraraziko. Baina ez du egingo, Eugenia Ramírez Goicoecheak dioen moduan arrazak daudelako arrazakeria dagoelako. Hau da, ideologia arrazistak sortzen duela "arrazaren" ideia eta arraza kategoria desberdinak. Horregatik, oso zaila da sostengatzea "arrazen" existentzian sinesten dela baina ez dela arrazista.

47. Stolcke, Verena (1995): "New Boundaries, New Rhetorics of Selection in Europe", Current Anthropology, Vol. 1-1, 36. min, Num. 1, February, pp. 1-24.

ARRAZA

Eugenia Ramírez Goicoechea emandako definiziotik abiatuko gara: “Arraza ez da Mendebaldean aztoratzeko modu espezifiko bat besterik, une ekonomiko, politiko eta ideologiko jakin batean azaleratzen diren historia eta genealogia propioak dituen” (2011: 458).⁴⁸

Definizio horretatik ondorio garrantzitsu bat ateratzen da: eraikia izatean, ez da giza talde ezberdinak itxuragatik sailkatzeko balio duen kategoria mental bat. Beraz, “pertsona guztiak arrazistak gara eta naturala da” esaerak, jarrera arrazistak justifikatzeko edo ulertzeko askotan erabiltzen denak, ez du baliorik. Gizaki batek sozializazio gidatua eta bideratua behar du arrazista izatera iristeko, ez da “sehaskatik” ekartzen den kontu bat. Zentzu horretan esaten dugu neskek eta mutilek -lehenengo urteetan behintzat- ez dutela desberdintasuna ikusten, baizik eta erakutsi egiten diegu. Ez al dituzte kolore, forma eta tamaina ezberdinak antzematen?, galdetuko du batek baino gehiagok. Bai, noski. Baina hautematen dituzten desberdintasun horietako bat bera ere ez da haientzat esanguratsua. Azala tonu jakin batekoa, oreztak, ile horia edo begi urratuak izateari esanahi bat ematera hel daitezten, behar-beharrezkoa da sozializazio prozesu bat ematea familiaren, eskolaren, pertaldean, sare sozialen, komunikabideen eta abarren bidez.

SOZIALIZAZIO
GIDATUA
ETA BIDERATUA

Beste kontu garrantzitsu bat da arrazaren kontzeptuarekin: ikerketa zientifikoak aspaldi berretsi du balio ez duen kontzeptu bat dela, giza aniztasuna ikuspuntu zientifiko batetik deskribatzeko, aztertzeko edo azaltzeko balio ez duena. Hala ere, determinismo biologikoak bere horretan jarraitzen du soziobiologiaren muturreko sektoreetan eta genetika berriaren adar batzuetan. Gizakiak jada baztertutako lekuetara itzultzen jarraitzea zorigaitza da.

48. Ramírez Goicoechea, Eugenia (2011): Etnizitatea, nortasuna, kulturartekotasuna. Giza taldeen arteko harremanei buruzko teoriak, kontzeptuak eta prozesuak. Madril: Unibertsitate Argitaletxea Ramón Areces.

ARRAZIALIZAZIOA

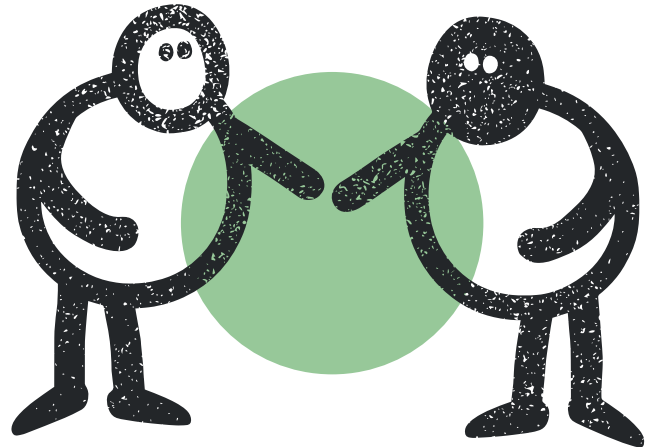
“Arrazakeria azalaren pigmentazio politikoa da, ez da azalaren kolorea. Ez da ahaztu behar. Joko hori ez jokatzea dagokigu, sabotatzea baizik”

María Galindo

XIX. Mendetik aurrera, testuinguru kolonial batean, Europa giza taldeak arrazaren arabera sailkatzen eta biltzen hasi zen. Horrek ez du esan nahi aurrekaririk edo proto-arrazismorik ez dagoenik, baina orduan hasten da desberdintasuna biologizatzen eta ezberdintasun soziodemografiko eta kulturalak azaltzeko eredu gisa aplikatzen.

Arrazakeria, orduan, giza taldeen ekoizpen soziala da, arrazari dagokionez. Hau da, ez dagoela talde arrazializaturik *per se*, baizik eta talde horiek praktiken, teorien eta ideologiaren ondorio direla. Ekoizpen-prozesu hori erlazonala da: arraza-talde bat existitzeko, haren bestea sortu behar da, hau da, zuria ez-zuriarekin kontrastean baino ez da izatera iristen.

Arraza kategoriak doikuntzen, negoziazioen eta etsipenen historia luze baten emaitza dira. Arraza kategoriak harremanaren aurretik daudela pentsatzeak, eta ez harreman horren emaitza direla pentsatzeak, subjektu kategoriak egonkortzera garamatza.

Beste kategoriatzuekin bezala, arraza kategoriak *a priori* bat, emandako zerbait, aurretiazkoa edo naturala direla onartzera iritsi gara. Baina alderantziz da: arraza kategoriak doikuntzen, negoziazioen eta etsipenen historia luze baten emaitza dira. Arraza kategoriak harremanaren aurretik daudela pentsatzeak, eta ez harreman horren emaitza direla pentsatzeak, subjektu kategoriak egonkortzera garamatza. Ez da erraz ulertzen, baina, esan berri dugunez, harreman terminoaren garrantzi erradikala ulertzean datza auzia.

Idea horiek argitzea da arrazializazio hitzaren bidez lortu nahi dena. Beste kontu bat da erakundeek, gizarte-erakundeek eta aktibismo politiko berak termino hori nola erabiltzen duten; erabilera horrek askotan logika arrazista du bere baitan, desberdintasunaren eta boterearen oinarria proto-esentzia batean bilatzearen errakuntzan erortzen delako.

ETNIZITATEA

Etnizitatea kategoria konplexua da, eta, askotan, “arraza” kategoriarekin nahasten da. Izan ere, askotan etnia “arraza” ordezkatzeko du, kontzeptu honek XIX. mendetik eta, batez ere, XX. mendetik aurrera garatutako politika arrazisten atzean dagoen prentsa txarra dela eta. Gizarte- eta politika-arloan, talde etnikoaren hedapena hiru agertokitan garatzen da, Paz Moreno Feliú-k (2014) ezartzen⁴⁹ duen bezala:

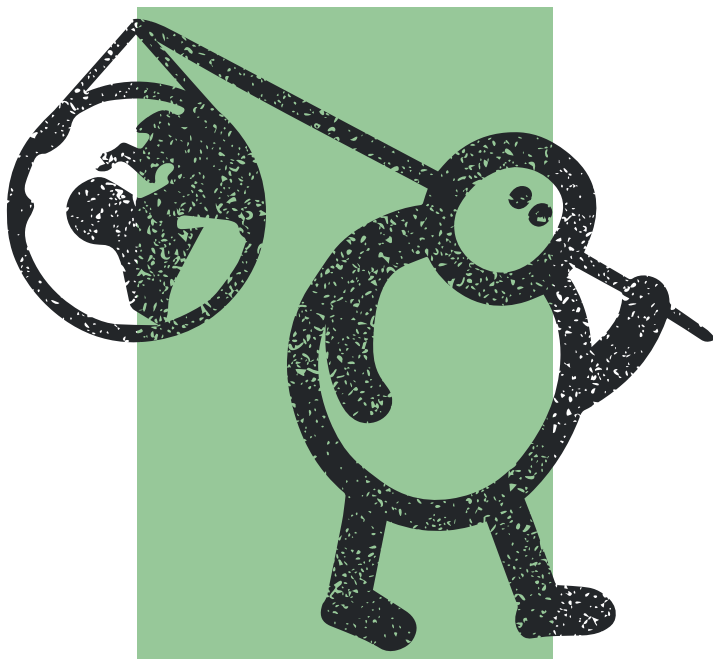
- a. AEBetan, hasieran “zelta”, “alpino”, “latino” edo “semita” gisa sailkatu ziren migratutako pertsona-taldeei aplikatzea, jatorri anglosaxoiko “zurietatik” bereizteko, baina, denborarekin, “zuri” bihurtu ziren.
- b. Afrikako antzinako “tribuak” izendatzeko etnia edo talde etnikoa erabiltzea. Afrikako talde etniko garaikide gehienak politika kolonialen eta deskolonizazio prozesuen ondorio dira.
- c. SESB bezalako potentzien zatiketa bat dator estatu-nazio propio baten eraikuntza eskatzen duten subjektu politiko askoren aldarrikapenekin, talde etniko bezala izendatzen direnak -batzuetan bere burua ere izendatzen dutenak-.

Gaur egun, eremu sozial eta politikoan eta migrazio-prozesu garaikideen ondorioz, “etnikoa” pertsona migratuen kolektiboari aplikatzen hasi zaie, baina ez guztiei. Askotan, “etnikoa” “arraza” ez esateko aitzakia baino ez da. Beste batzuetan, terminoa aplikatzen diegu praktika edo jokabide aurre-modernoari edo gutxi zibilizatuei. Manuel Delgadok azaldu duenez, Afrikako edo Asiako kontinentetik datozen pertsona migratuen taldeentzat erreserbatutako kategoria bat da, baina inoiz ez da erabiltzen Mallorcan kokatzen diren migratu alemanen taldeekin alderatuta. Horrela, kategoria etnikoak aurrez anormaltzat edo arriskutsutzat jo diren biztanleriaren sektore jakin batzuen sailkapena eta kontrola ahalbidetzen du: “Ustezko gutxiengo etniko asko inolako oinarririk ez duten estatistika-generoak dira, eta horien funtzioa ezohiko edo ustez arriskutsuak diren sektoreen gaineko kontrola erraztea da. Horrela, AEBetan, asiar, hispano edo afroamerikar izendapenek birtualki baino existitzen ez diren gutxiengo etnikoak izendatzen dituzte, eta beren artean inolako harremanik ez duten giza taldeak biltzen dituzte.

49. Moreno Feliú, Paz (2014): *Urrunetik hurbilekora. Antropologia eta bere bidegurutzak ezagutzeko bidaia. Madril: Unibertsitate Argitaletxea Ramón Areces*

Kategoria hispaniarrak ez ditu Puerto Ricoko bat, kolonbiar bat edo legez kanpoko etorkin mexikar bat edo chicano bat bereizten. Asiako etiketak zaku berean jartzen ditu korearrak, txinatarrak eta japoniarrak (...) ez da ulertzen zergatik Parisen bizi diren suediarrek, japoniarrek edo alemaniarrek ez duten gutxiengo etnikoa osatzen, eta bai, ordea, armeniarrek, txinatarrek edo Kaledonia Berriko jatorrizkoek... (2024: 101-101).⁵⁰

Orduan, hori horrela bada, zer da "etnikoa"? nola deitu historikoki mendekoak izan diren talde edo gutxiengoei? Migratutako pertsona-taldeek talde etnikoak osa ditzakete? Erantzuna ez da erraza, eta etnizitatearen azterketa eta analisi zorrotza egitea dakar. Ikuspegi eta teoria sozialak askotarikoak dira etnizitatearen azterketan, eta ñabardura ugari dituzte, irakurtzen denaren arabera.

ZER DA ETNIKOA?

Gaur egun emakume ikertzaileen artean sortzen duen adostasuna dela eta, esango dugu etnizitatea aztertzeko komenigarria dela Fredrik Barthe (1976) zabaldu zuen harreman-ikuspegi emankorrari jarraitzea, etnizitatea desberdintasunaren gizarte-antolaketako prozesu gisa⁵¹ ulertzen baitu. Etnizitatea identifikazioen dinamikarekin eta bere ondorio egituratzaileekin zerikusia duen prozesu bat da: soziopolitiko eta sozioekonomikoa. Beraz, etnizitateak ez du talde bat kalifikatzen, bi talde edo gehiagoren arteko harreman bat baizik. Prozesu bat dela esatea, "etnikoa" subjektuan finkoa eta immanentea den egitura gisa duen ideia behin betiko baztertzeari. Izan ere, subjektua da, gizarte eragileak, bere praktiken bidez etnizitatea sortzen dutenak, eta ez alderantziz (Angel Diaz de Rada, 2019).⁵²

50. Delgado, Manuel (2024): "Multikulturalismoa eta gizartearen kultura-aniztasuna eta haren erabilerak". Pasaia: *Pentsamendu garaikidearen aldizkaria*, 5. zk., pp. 97-110.

51. Barth, Fredrik (1976): *Talde etnikoak eta haien mugak*. Mexiko: Kultura Ekonomikoko Funtsa.

52. Díaz de Rada, Ángel (2019): *Ethnos garaiko diskurtsoak*. Europako Artikoko prozesu etniko eta etnopolitikoei buruzko etnografia osatugabea. Lehen bertsioa. Madril: UNED

INTER SEKZIONALITATEA

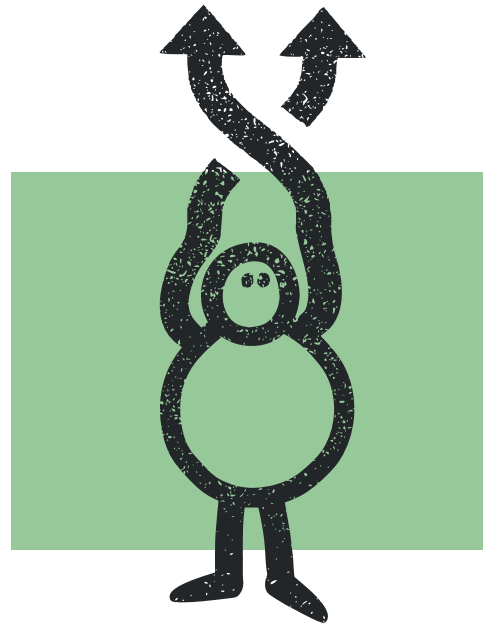
“... ez da identitateen kontu bat, baizik eta zenbait identitate indarkeria bideratzeko modu bihurtzen dituen egituraren kontu bat”.

Kimberlé Williams Crenshaw

Gizarte-espazio baten edozein ezaugarritan, hura osatzen duten faktoreak zein diren identifikatu behar da; horrek esan nahi du zein diren hura oinarritzen duten hierarkizazio-irizpideak, eta nola nahasten eta gurutzatzen diren koiuntura jakin batzuetan. Elkarri lotzeko prozesu horien ondorioz, gizarte-prestakuntza jakin baten hierarkia- eta posizio-egitura deskribatu ahal izango dugu.

Idea, ez hainbeste kontzeptua, Bostongo The Combahee River Collective kolektiboak sartu zuen, 1977an AEBetako feminismo beltzarentzat manifestu giltzarri bat plazaratu zuen feminista beltz lesbiana talde batek. Bertan, honako hau adierazten dute: “...gure zeregin partikular gisa ikusten dugu zapalkuntza-sistema handienak elkarri lotuta daudela oinarri duten azterketa eta praktika integratuak garatzea”. Arrazakeriaren aurkako politika bat garatu⁵³ behar zuten -feminista zuriakitsuak ziren hori-, eta antisexistaren aldekoa -gizon beltz eta zuriei zegokien zerbait.

Beraz, Verena Stolcke-k aztertzen⁵⁴ duen moduan, intersekzionalitateak ez du zerikusirik identitate edo ezaugarri bereizgarrien batuketa edo gainjartzearekin. Intersekzionalitateak zerikusia du genero-, klase- eta “arrazak” kategoria sozialak nola elkartzen diren eta elkarri nola⁵⁵ eragiten dioten gizarte-identitateak, klase-konbentzioak eta -praktikak, erakunde-arauak, ideologiak eta abar konfiguratzean. Eta, noski, horrek guztiak botere harremanetan zer ondorio dituen ikustea.

53. The Combahee River Collective Statement.

54. Verena Stolcke (2024): *Zergatik sailkatzen gara? Desberdintasunak eta desberdintasunak*. Bartzelona: Bellaterra.

55. Edo testuinguru jakin batean erabiltzen ari diren sailkapen soziokulturalerako beste irizpide batzuk.

NAZIONALISMO METODOLOGIKOA

Andreas Wimmer eta Nina Glick Schiller-ek (2002) honela definitu dute nazionalismo⁵⁶ metodologikoa: nazio-estatu-gizartea mundu modernoaren forma politiko eta sozial naturala dela onartzeko joera. Nazionalismo metodologiko hori hiru puntu kritikotan gauzatzen da:

- » Gizarte modernoetan nazionalismoak duen funtsezko garrantziari ez ikusiarena egiten.
- » Nazio-estatuaren mugak naturalak eta emanak direla onartzea, analisi-batasuna definitzeko.
- » Gure imajinarioa eraikitzeko erabili dugun lurralde-muga, gizartea estatu nazioaren lurralde-mugekin parekatzera garamatzana.

Herrialde hartzaileek eta igorleek bereizita tratatzen dituzten ikuspegiak ez digute uzten bi gizartearen artean aldi berean eraikitzen diren errealitateetara hurbiltzen. Gai horrek mugak jartzen ditu azterketa sozialean, baina baita lurraldeko eskumenen aplikazio-eremuetatik harago pentsatzen ez diren politika publikoen diseinuan eta garapenean ere.

GIZARTE-BIZITZA
EZ DAGO
ESTATU-NAZIOAREN
MUGETARA
MUGATUTA

Nazionalismo metodologiko hori nekez euts daiteke migrazio-fluxu garaikideen azterketa eta ulermenari aurre egiten diegunean, berehalako komunikazioa eta hango eta hemengo gizartearen arteko loturak ezaugarri izanik. Peggy Levitt-ek eta Nina Glick Schiller-ek diotenez: “nazionalismo metodologikoaren bendak kentzen baditugu, ikusiko dugu nazio-estatuak oraindik oso garrantzitsuak diren bitartean, gizarte-bizitza ez dagoela haien mugetara mugatuta. Mugimendu sozial eta erlijiosoek, sare kriminal eta profesionalek eta gobernu-erregimenek berdin jarduten dute mugetan” (2004: 65).⁵⁷

56. Wimmer, Andreas eta Glick Schiller, Nina (2002): “Methodological Nationalism and Beyond: Nation-State Building, Migration and the Social Sciences”, *Global Networks*, 2 (4), pp. 301-334.

57. Levitt, Peggy eta Glick Schiller, Nina (2004): “Migrazioari buruzko nazioarteko ikuspegiak: aldiberekotasuna kontzeptualizatzea”, *Migrazioa eta Garapena*, 3, pp. 60-90.

Gaur egungo migrazioak bere dimentsio guztietan atzemateko eta ulertzeko, gure ohiko begirada analitikoa zabaldu behar dugu, eta jatorrizko gizarteak (bai eta igarotze-gizarteak ere) analisisan txertatu. Migrazio-fluxu jakin bat aztertzea eta ikertzea, haren azterketa herrialde edo eskualde jakin bateko mugetara murriztuz, ez dirudi zentzu handirik duenik gaur egungo baldintzetan.

Herrialde hartzaileek eta igorleek bereizita tratatzen dituzten ikuspegiek ez digute uzten bi gizarteen artean aldi berean eraikitzen diren errealitateetara hurbiltzen. Gai horrek mugak jartzen ditu azterketa sozialean, baina baita lurraldeko eskumenen aplikazio-eremuetatik harago pentsatzen ez diren politika publikoen diseinuan eta garapenean ere.

NAZIONA -LISMO METODOLOGIKOA

Nazionalismo metodologiko horretatik beretik eratortzen den garrantzi handiko beste kontu bat da guztiek onartzen dutela kulturak homogeenak eta bateratuak direla eta lurralde jakin bati dagozkiola. Izan ere, gure kulturari buruzko ideia, lurralde batean finkaturik, identitate eta sinbolo, balio eta arau, hizkuntza eta ohitura eta abarren ezaugarri ugari partekatzen dituen giza talde batekin erlazionatzen da. Lurraldearen, gizartearen eta kulturaren arteko lotura hori naturala eta emana da. Hala ere, izan al da lurralde baten eta kultura homogeen, estatiko eta historiagabe baten arteko lotura perfektu eta natural hori? Aspaldi ezeztatu zuen analisi sozialak denboraren joanean bere buruarekin leialak diren kultura puruak, kutsatu gabeak, existitzearen ideia erromantikoa. Belaunaldiz belaunaldi transmititzen ziren kultura-jarraibide eta -ezaugarri homogeenak eta mugatuak, giza talde baten kultura-nortasun partekatua osatzen zutenak.

Hala ere, diskurtso publiko eta politikoan oraindik ideia bat dago, kultura ezaugarri aldaezinen multzo bat dela, gizarte baten zementua osatzen duena eta gizarte horri izaera, nortasun bakar, homogeen eta ezin hobeto zedarriritua ematen diona. Ideia mota horien gainean eraikitzen dira Europako identitate nazionalak mehatxatzen dituen immigrazioaz ohartarazten duten diskurtsoak

K O S M O P O L I T I S M O

M E T O D O L O G I K O A

Kosmopolitismo metodologikoa nazionalismo metodologikoa gainditzeko nahien esparrukoa da. Horren zehaztapen eta gauzatze nagusia izaera politikoa izango litzateke, estatu-nazio modua gainditu eta errealtate soziokultural desberdinak bateragarri izan litekeen ordena politiko global batez ordezkatzeko. Hasteko, kosmopolitismo metodologikoaren ideiak nahitaez hartzen du bere baitan munduko ordena politiko⁵⁸ bakarra, etika unibertsalarekin eta giza espeziearen batasunaren kontsiderazio erradikalarekin batera.

Plano praktikoago batean, kosmopolitismo metodologikoaren ideiak pentsamoldea aldatzeko aitzinsolas bat izan nahi du. Badakigu politikoki zehaztea oso zaila dela. Adibidez, organismo kosmopolitaren parametro horietatik pentsa zitekeen Europar Batasuna atzerakada handia jasaten ari da bere muinetik bertatik. Gaur egun indar zentrifugo nazionalistak indartsuagoak dira zentripeto kosmopolitak baino. Horrek aditzera ematen digu gizateria komun baten aldeko edozein aurrerapauso denboran atzeratuko dela. Hori bai, markoa aldatu ezean zaila da beste aukera posible batzuk imajinatzea.

Oso litekeena da “pentsatu orokorrean, jardun tokian” goiburu ezaguna engainagarria izatea, eta, noski, ez luke ikuspegi kosmopolita hori lantzen lagunduko. Aitzitik, globalki pentsatzen bada, badirudi modu globalean jarduten jarraitu behar dela, global motaren ihesbiderik erabili gabe. Azpisistema soziopolitiko guztiak barne hartzen dituen imajinario kosmopolita artikulatu nahi da, Estatua-nazioa formara igortzen duten eskemak errotik gainditzeko dituen perspektiba batetik hasita. Horrek ez du esan nahi plangintza kosmopolita honen uneren batean estatu-nazioaren modalitate azpi-kosmopolitaren batek edo horren ordezkoko funtzionalen batek egon behar ez duenik. Nolanahi ere, ezinbestekoa da pentsatzea kosmopolitismoa, ideia gisa, erakundeetan kosmopolitismo motaren bat egituratzen den heinean baino ez dela posible izango.

58. Ikus Kanten proposamen tradizionala edo, berrikiago, Luigi Ferrajoliren proposamena (2022): *Lurraren konstituzioa. La humanidad en la encrucijada*, Madril: Trotta. Lan honetan, planeta baten osaeraren alde egiten du. Zure proposamena ekarpen arrazoitu sendoa da, globalki eragiten diguten eta nazio- eta/edo toki-mailan konponbide zaila duten arazo batzuei aurre egiteko

TEORIA POSTKOLONIALAK

Aterki zabal horren azpian, diziplina anitzeko posizionamendu teoriko bat dugu, oraina pentsatzeko eta gizarte kolonizatzaileen eta haien “besteen” artean gertatzen diren topaketak irudikatzen modu anitzen analisisan haratago joateko dekonstruitutako kontzeptu-tresna multzo bat eskaintzen duena.

Teoria hauek, esperientzia kolonialaren praktika eta efektuei buruzko azterketa eta analisisirako eremu berri baten irekiera suposatzen zuten -esparru akademiko anglosaxoian batez ere-. Hirurogeita hamarreko hamarkadatik aurrera, antzinako kolonietatik etorritako autoreak, beren lanen bidez, mendebaldeko zibilizazioaren nagusitasun kultural, politiko eta morala zalantzan jartzen hasi ziren, baita Estatu Batuetako eta Europako esparru akademiko, zientifiko eta literarioetatik adierazitako praktika diskurtsiboak ere. Aipagarria da azterketa poskolonialen triada deiturikoa: Edward W. Said palestinarra, eta Gayatri C. Spivak eta Homi K. Bhabha indiarrek.⁵⁹

KONTZIENTZIEK

KOLONI-
ZAZIOA

Diziplina anitzeko posizionamendu teoriko batetik (postestrukturalismoa, dekonstrukzioa, psikoanalisia, materialismo historikoa, teoria feministak), hainbeste estereotipok eraiki duten ikuspegi kolonizatzaileari buelta eman nahi zaio. Horretarako, koloniei buruzko ezagutzaren eraketa eta harreman kolonialaren interpretazioa berrikusi eta kritikoki aztertzen dituzte.

59. Bere lan ugarien artean, honako hauek nabarmentzen ditugu: Said, Edward (2002): *Orientalismoa*. Ekialdeko mendebaldeko ikuskerak. Bartzelona: Poltsikotik; Spivak, Gayatri Chakravorty (2009): *Menpekoek hitz egin dezakete? Bartzelona: MACBA*; Bhabha Homi K. (2010) *Nazioa eta narrazioa. Identitate baten ilusioaren eta ezberdintasun kulturalen artean*. Madril: XXI. mendea.

Badakigu kolonialismoa fenomeno politiko, ekonomiko eta militarra izan dela, baina autore horien lanak erakusten digu kolonialismoa testuz eta sinbolikoki ere irudikatu izan dela literaturaren, artearen, historiaren eta bestelako diziplina akademikoen bidez. Aldi berean, botere kolonialaren aurkako erresistentziak eta identitate nazional berrien eraikuntzak testu eta fikzio narratiboak ere sortu ditu.

Kritika postkolonialek bi prozesuak batera aztertzen dituzte; prozesu horiek osagarriak dira, ezin baititugu bereizi dominatzearen eta menderatua izatearen esperientzia, kolonialismoa eta deskolonizazioa, koloniaren kultura-herentzia eta baieztapen natibista eta abar.

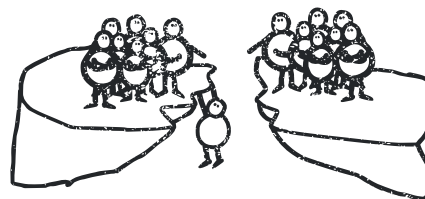
Kritika postkoloniala gogoen kolonizazioan zentratzen da. Mendebaldekoek "besteak" ezagutzaren objektu nola bihurtu zituzten aztertzen eta erakusten du, eta eredu bitarrak sortzen ditu, non elementuetako bat beti mendeko posizioan dagoen.

Kolonialismoaren aspektu materialetan zentratzen zen marxismo klasikoak ez bezala, zeinak ez zien inoiz kontu subjektibo eta errepresentazionaleri arretarik jarri, kritika postkoloniala gogoen kolonizazioan zentratzen da.

Mendebaldekoek "besteak" ezagutzaren objektu nola bihurtu zituzten aztertzen eta erakusten du, eta eredu bitarrak sortzen ditu, non elementuetako bat beti mendeko posizioan dagoen: mendebaldekoa/ekialdekoa; zuria/beltza; zibilizazioa/basakeria; gizona/emakumea, eta abar. Dikotomia horiek haustearen helburua erdigunea deszentratzea da, posizio pribilegiatu eta potentzia horiek aniztasuna eta errealtate pluralak haustea.

TEORIA

DEKOLONIALAK

Nadieak: inoren seme-alabak, ezeren jabe. **Nadies:** ningunoak, ninguneatuak, erbia lasterka, bizia hilez.

Alproja alaenak, alproja alaenak. Ez direla, izan arren. Ez dutela hizkuntzarik hitz egiten, euskalkiak baizik.

Ez dutela erlijiorik profesatzen, sineskeriak baizik.

Ez dutela artea egiten, artisautza baizik. Ez dutela kultura praktikatzen, folklorea baizik.

Ez direla gizakiak, giza baliabideak baizik.

Eduardo Galeano.

Edgardo Lander, Nelson Maldonado Torres, Santiago Castro Gómez, Ramón Grosfoguel, Enrique Dussel, Catherine Walsh, Walter Mignolo, Anibal Quijano eta Silvia Rivicera Cusera ikerlari latinoamerikarrek osatutako kolektiboaren lanak daude beste aterki horren azpian.⁵⁹ Ñabardurak ñabardura eta bide desberdinak hartu arren, guztiek postulatu komun batzuk partekatu dituzte.

Pentsamendu dekolonial horren funtsezko bereizpen bat kolonizazioaren eta kolonialtasunaren arteko bereizketa da: lehena, gizarte konkistatzaile batek lurralde bat bereganatzeari eta bere herrien gaineko dominazioari buruzkoa da; bigarrena, kolonizatutako

herrian kolonizatzaileen ideologia erreproduzitzen duen pentsamolde bati buruzkoa, kolonizazio prozesua amaitu bada ere.

Latinoamerikan kolonizazio-prozesuak XIX. mendean amaitu ziren arren, kolonizatzaileen ideiek iraun egin zuten. Izan ere, ideia horiek hegemonikoak izaten jarraitu dute -baita gizarte zientzien esparruan ere-. Horrek esan nahi du akritikoki erabili direla gizarte kolonizatzaile haietan sortu diren kontzeptuak, kategoriak eta sailkapen-irizpideak.

Autore hauen lanak Mendebaldeko pentsamenduaren teoria eta printzipio epistemologiko eta ontologikoen bereizgarri den unibertsaltasun faltsua desmuntatu eta argitara atera nahi du, esperientzia partikular baten emaitza besterik ez denari balio unibertsala ematen baitiote. Mendebaldeko eta iparraldeko ezagutzaren uzi unibertsalistak botere-harreman asimetriko bat du oinarri, non jakintza nagusia baliozkotzat eta menderatutako ezagutza baino goragokotzat jotzen baita.

60. Egile horietako batzuen eta pentsamendu dekolonialaren aitzindarien, hala nola Frantz Fanon eta Aimé Cesareren, lana hemen kontsulta daiteke: <https://canariasdecolonial.com/decolonialidad/>

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

JUSTIZIA ETA GIZA ESKUBIDEEN SALA
DEPARTAMENTO DE JUSTICIA Y
DERECHOS HUMANOS

Gipuzkoako
Foru Aldundia
Diputación Foral
de Gipuzkoa

ETORKIZUNA
ORAIN
Es futuro

ZAs!

Zurituerruaren
Aurrakoa Sarean | Red Vasca
antirumores